مكانة اللغة الكردية في البيئة التعددية لمدينة كركوك دراسة ميدانية

سروه بكر عزيز
srwa.441123006@uor.edu.krd
جامعة راپرين – كلية التربية الأساسية
أ.د شهاب طيب طاهر
جامعة راپرين – كلية التربية
shahab@uor.edu.krd

الكلمات المفتاحية: اللغة الكوردية، التعدد اللغوي , كركوك , التعددية , الكورد

كيفية اقتباس البحث
عزيز , سروه بكر , شهاب طيب طاهر , مكانة اللغة الكردية في البيئة التعددية لمدينة كركوك دراسة ميدانية ,مجلة مركز بابل للدراسات الانسانية، حزيران ٢٠٢٦, المجلد:١٦ ,العدد:٦ .

هذا البحث من نوع الوصول المفتوح مرخص بموجب رخصة المشاع الإبداعي لحقوق التأليف والنشر (Creative Commons Attribution) تتيح فقط للآخرين تحميل البحث ومشاركته مع الآخرين بشرط نَسب العمل الأصلي للمؤلف، ودون القيام بأي تعديل أو استخدامه لأغراض تجارية.

Registered مسجلة في
ROAD

Indexed مفهرسة في
IASJ

The Status of the Kurdish Language in the Multilingual Environment of Kirkuk City: A Field Study"

Sarwa Bakr Aziz
University of Raparin / College of Basic Education
srwa.441123006@uor.edu.krd

Prof. Dr. Shihab Tayib Tahir
University of Raparin / College of Education
shahab@uor.edu.krd

Keywords : Kurdish Language, Multilingualism. , Kirkuk , Population , Kurds

How To Cite This Article

Aziz , Sarwa Bakr , Shihab Tayib Tahir ,The Status of the Kurdish Language in the Multilingual Environment of Kirkuk City: A Field Study" ,Journal Of Babylon Center For Humanities Studies, june 2026,Volume:16,Issue 6.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Abstract

This study aimed to investigate the current status of the Kurdish language in the city of Kirkuk from the perspective of its Kurdish inhabitants. The researchers adopted a descriptive methodology, employing both survey and correlational approaches. The research population was defined as Kurdish citizens residing in the center of Kirkuk city in 2025. A primary sample of **384** Kurdish citizens, aged 18-**60 years**, was selected. To develop the study's questionnaire, the sample was divided into three sub-groups: (pilot study, construction, and final application).

To gather the necessary data, a questionnaire was designed to assess the status of the Kurdish language in Kirkuk. Following the completion of the construction process in accordance with scientific procedures, the final

version of the questionnaire was administered to the final application sample. Subsequently, the data were extracted and statistically analyzed using the Statistical Package for the Social Sciences (**SPSS**). Based on the results, the researchers reached the following conclusions:

- The high scores achieved in the questionnaire regarding the status of the Kurdish language in Kirkuk indicate that the language maintains a dynamic and strong presence in the daily lives of the city's citizens.
- The results demonstrate that the media sector serves as one of the most robust pillars supporting the dissemination, use, and advancement of the Kurdish language.
- There is a notable inconsistency and inequality between the growth of the Kurdish language in social and academic sectors compared to its level of official and administrative representation.

الملخص

هدفت الدراسة إلى الكشف عن واقع مكانة اللغة الكوردية في مدينة كركوك من وجهة نظر المواطنين الكورد الساكنين في المدينة، وقد اعتمد الباحثان المنهج الوصفي بطريقتي المسح والعلاقات الارتباطية كمنهج للدراسة، وقد تم تحديد مجتمع البحث بالمواطنين الكورد الساكنين في مركز مدينة كركوك للعام (٢٠٢٥)، وقد اختار الباحثان (٣٨٤) مواطناً كوردياً تتراوح اعمارهم بين (١٨-٦٠عاماً) ليكونوا عينة البحث الرئيسة، وبهدف إعداد الاستبيان الخاص بالدراسة تمّ تقسيم هذه العينة إلى ثلاث عينات فرعية هي (الدراسة الاستطلاعية، والإعداد، والتطبيق النهائي)، ومن أجل الحصول على البيانات المطلوبة في الدراسة الحالية تمّ إعداد استبيان لقياس مستوى مكانة اللغة الكوردية في مدينة كركوك، وبعد الانتهاء من عملية الإعداد على وفق الإجراءات العلمية تمّ تطبيق الصورة النهائية للاستبيان على عينة التطبيق النهائي، ومن ثمّ تمّ استخراج النتائج النهائية ومعالجتها إحصائياً بالاعتماد على الحقيبة الإحصائية (SPSS)، وبناء على تلك النتائج توصل الباحثان للاستنتاجات الآتية:

- الدرجة العالية التي حققها استبيان مكانة اللغة الكردية في مدينة كركوك، تشير إلى أن هذه اللغة تتمتع بحضور فاعل وقوي في الحياة اليومية لمواطني هذه المدينة.

- تُظهر النتائج أن قطاع الإعلام يُعد أحد أقوى الركائز التي تدعم انتشار واستخدام اللغة الكردية والارتقاء بمستواها.

- وجود نوع من عدم الانتظام وعدم المساواة بين النمو الذي تشهده اللغة الكردية في القطاعات الاجتماعية والأكاديمية، مقابل مستوى تمثيلها الرسمي والإداري.

پێگەی زمانی کوردی لە ژینگەی فرەزمانیی شاری کەرکووکدا: توێژینەوەیەکی مەیدانی

سروه بكر عزيز
زانکۆی ڕاپەڕین - کۆلێژی پەروەردەی بنەڕەت
srwa.441123006@uor.edu.krd

پ. د شهاب طيب طاهر
زانکۆی ڕاپەڕین - کۆلێژی پەروەردە
shahab@uor.edu.krd

پوختە

ئەم توێژینەوەیە ئامانجی خستنەرووی ڕاستی پێگەی زمانی کوردی بوو لە شاری کەرکووک لە ڕوانگەی هاووڵاتییانی کوردی نیشتەجێی شارەکە، هەردوو توێژەر میتۆدی وەسفییان بە هەردوو شێوازی ڕووپێوی و پەیوەندیی هاوپەیوەندی (العلاقات الارتباطية) وەک میتۆدی توێژینەوەکە گرتەبەر. کۆمەڵگەی توێژینەوەکە بریتی بوو لە هاووڵاتییانی کوردی نیشتەجێی ناوەندی شاری کەرکووک بۆ ساڵی (٢٠٢٥)، هەروەها هەردوو توێژەر (٣٨٤) هاووڵاتیی کوردیان وەک نمونەی سەرەکیی توێژینەوەکە هەڵبژارد کە تەمەنیان لە نێوان (١٨-٦٠ ساڵ)دا بوو. بە مەبەستی ئامادەکردنی ڕاپرسیی تایبەت بە توێژینەوەکە، ئەم نمونەیە دابەشکرا بۆ سێ نمونەی لاوەکی: (توێژینەوەی ئەزموونی، ئامادەکردن، و جێبەجێکردنی کۆتایی). بۆ بەدەستهێنانی داتاکانی پێویست لەم توێژینەوەیەدا، ڕاپرسییەک بۆ پێوانەکردنی ئاستی پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکووک ئامادەکرا، دوای تەواوبوونی پرۆسەی ئامادەکردن بەپێی ڕێکارە زانستییەکان، وێنەی کۆتایی ڕاپرسییەکە لەسەر نمونەی جێبەجێکردنی کۆتایی جێبەجێکرا، پاشان ئەنجامە کۆتاییەکان دەرهێنران و لە ڕێگەی بەرنامەی ئاماری(SPSS) ەوە چارەسەری ئامارییان بۆ کرا. لەسەر بنەمای ئەو ئەنجامانە، هەردوو توێژەر گەیشتنە ئەم دەرەنجامانەی خوارەوە:

- ئەو نمرە بەرزەی کە ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکوک بەدەستی هێناوە، ئاماژەیە بۆ ئەوەی کە ئەم زمانە ئامادەییەکی کارا و بەهێزی لە ژیانی ڕۆژانەی هاووڵاتییانی ئەم شارەدا هەیە.
- ئەنجامەکان ئەوە دەردەخەن کە کەرتی ڕاگەیاندن یەکێکە لە بەهێزترین ئەو کۆڵەکانەی پشتگیری لە بڵاوبوونەوە و بەرزبوونەوەی ئاستی بەکارهێنانی زمانەکە دەکات.
- جۆرێک لە نارێکی و نایەکسانی لە نێوان ئەو گەشەیەی کە زمانی کوردی لە کەرتە کۆمەڵایەتی و ئەکادیمییەکاندا بەخۆیەوە دەبینێت، لە بەرامبەر نوێنەرایەتیی فەرمی و کارگێڕییەکەیدا.

وشە سەرەکییەکان: زمانی کوردی، بەریەککەوتنی زمانەوانی

پێشەکی

زمانی کوردی یەکێکە لە کۆڵەکە بنەڕەتییەکانی پێکهێنەری ڕایەڵی زمانە هیندۆ-ئەوروپییەکان، هەروەها گوزارشت لە ویژدانی ڕۆشنبیری و مێژوویی گەلی کورد دەکات. ئەم زمانە تەنیا ئامرازێکی ئاخاوتنی ڕۆژانەی نێوان خەڵک نییە، بەڵکو دەکرێت وەک دیاردەیەکی زمانەوانیی فرەدیالێکت وەسف بکرێت کە توانایەکی نەرمی لە بەرهەمهێنانی واتا و زاراوەکاندا هەیە. سەرەڕای ئەوەش، زمانی کوردی خاوەن تایبەتمەندییەکی مۆرفۆلۆژی و ڕێزمانیی سەربەخۆیە؛ هەر بۆیە زمانێکە توانیویەتی هاوسەنگی لە نێوان کەلەپوورە کلاسیکییەکەی و خواستە هاوچەرخەکانیدا دروست

بكات، تاوەکو وەک ئەو بنەما سەرەکییە بمێنێتەوە کە ناسنامەی کولتووری و کۆمەڵایەتی لە هەرێمی کوردستان و دەرەوەیدا لە دەوری گەڵاڵە دەبێت.

دیمەنی زمانەوانی کەرکوک نموونەیەکی ڕوونە لە هەمەجۆریی دەوڵەمەند و کارلێکی ئاڵۆزی نێوان زمانەکان لەناو یەک وڵاتدا، تێکەڵەی دانیشتووانی پارێزگاکە ئەو کەسانە دەگرێتەوە کە بە زمانە جۆراوجۆرەکان دەدوێن، لەوانەش زمانی کوردی، عەرەبی، تورکمان، کەرکوک دەکەوێتە گۆڕەپانێکی کولتوورییەوە، جگە لە ناوەندێکی جوگرافیای جیاواز، پەیکەرێکی زیندوو لە میراتی زمانەوانیش پێکدەهێنێت تێکەڵبوونی دانیشتوانی نەتەوەیی هەمەچەشنی هەریەکێک لەم زمانانە بەرجەستەی ناسنامەی کولتووری ناوازە و گێڕانەوەی مێژوویی دەکات، کە دەبێتە هۆی دروستبوونی ژینگەیەکی زمانەوانیی دینامیکی کە بە سەریەککەوتن و ئاڵوگۆڕکردن و کاریگەریی یەکتر، تایبەتمەندە زمانی کوردی وەک زمانی باڵادەست لە کۆمەڵگەی کەرکووکدا، لەنێویاندا کۆمەڵگەی کوردی، ئێمە وەک نیشانەیەکی ژیانی ناسنامەی نەتەوەیی و دەربڕینی ئەم پێکهاتە گرنگە لە پارێزگاکەدا دەیبینین لەگەڵ زاراوە جیاوازەکانی لە ناوچەکەدا، بەتایبەتی زاراوەی سۆرانی و کرمانجی ئەم زمانە، بە شێوەزارە جۆراوجۆرەکانییەوە، وەک ئامرازێک بۆ بڵاوبوونەوەی سیاسی، کولتووری و کۆمەڵایەتی، لە هەمان کاتدا، زمانی عەرەبی، وەک زمانی دانیشتوانی عەرەب لە پارێزگاکەدا، بەهرەمەندە قورسایی کۆمەڵایەتی و سیاسی، وەک چۆن لە پەیوەندی و پەروەردەی فەرمیدا بەکاردەهێنرێت شانبەشانی کوردی، بوونی تورکمان لە کیرکوکدا، قووڵایی زیاتر بۆ جۆراوجۆری زمانەوانیی پارێزگاکە زیاد دەکات، چونکە زۆرجار قسەکەرانی تورکمان لە نێوان زمانی دایکی و کوردییدا دەگۆڕدرێن، ئەمەش نوێنەرایەتی جۆراوجۆریی زمانەکانی کۆمەڵایەتی دەکات. لە کارلێکەکانی ڕۆژانەدا، زۆرجار قسەکەران بەشداری لە گۆڕینی کۆدەکان دەکەن، هەروەها لە چەندین زمانەوە وروژێنن بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی کاریگەر پەیوەندی بکەن، هەروەها ناسنامەی کولتووری خۆیان دەربڕن زۆرجار دەبێتە هۆی قەرزکردن و خۆگونجاندن لەگەڵ وشە و دەستەواژەکان، ئەمەش زیاتر لە پەیوەندییەکانی لینگوستی لە ناوخۆدا دەگێڕێتەوە. ناتەندروستییەکانیان گومانی تێدا نییە کە زەمینەی کۆمەڵایەتی و سیاسیی کەرکوک کاریگەرییەکی زۆری لەسەر داینامیکی زمانەوانییەکەی هەیە، چونکە میراتی مێژوویی ململانێ و کۆچکردن و گۆڕانکارییەکان بووەتە هۆی ئەوەی کە دیمۆگرافی هەلومەرجێک دروست دەکات کە هاندەری کێبڕکێ و هاوکاری نێوان گروپە زمانەوانییەکانە، سیاسەتەکانی زمان، پراکتیزەکردنی پەروەردەیی و نوێنەرایەتیکردنی میدیا ڕۆڵی سەرەکی دەگێڕن لە داڕشتنی بڵاوبوونەوەی هەر زمانێک و پشتیوانی دامەزراوەییەکەی لەناو پارێزگادا، جگە لەوەش ئەو دەوڵەمەندییە کولتوورییەی کە لەم کارلێکە زمانەوانییەوە سەرچاوەی گرتووە، لە فۆرمەکانی جۆراوجۆردا دەردەکەوێت، کە زۆرجار توخمەکانی هەر سێ زمانەکە دەگرێتەوە. بەم شێوەیە ئەم تێکەڵبوونە کولتوورییە تیشک دەخاتە سەر ئەزموونە هاوبەشەکان و پێکەوەگرێدانی پێکهاتەکانی کەرکوک، هەستکردن بە یەکڕیزی لە نێوان فرەچەشنیدا بەرز دەکاتەوە، (Ali & Himood, 2024) باس لەوە دەکەن کە دیمەنی زمانەوانی لە کەرکوکدا ڕەنگدانەوەی فرەچەشنییەکی دەوڵەمەندی کولتوورییە، بەو پێیەی زمانی عەرەبی، کوردی، و تورکمانی تێکەڵ دەکات، کە ڕەنگدانەوەی پێکهاتەی دیمۆگرافیای هەمەچەشنی شارەکەیە، هەروەها زمانی عەرەبی پێگەیەکی دیار لە شارەکەدا لەڕووی زەمینەی بازرگانییەوە داگیرکردووە، دواتر زمانی ئینگلیزی، لە کاتێکدا بەکارهێنانی زمانە کوردی و تورکمانییەکان لە شوێنی گشتیدا سنووردارە . (Ali & Himood, 2024)

کێشەی توێژینەوە

کێشەکانی دەوروبەری زمانی کوردی لە چوارچێوەی فرە زمانیی کەرکوکدا نوێنەرایەتی پرسێکی فرەلایەنە دەکەن کە بە دینامیکی مێژوویی، کۆمەڵایەتی، سیاسی و کولتووری دارێژراوە، وەک هاووڵاتییەکی نیشتەجێ و پێکەوەژیانی کەرکوک، هەردوو توێژەرەکە ئاماژەی بەوەدا کە جیاوازیی ئەم شارە لە ڕووی ژمارەی دانیشتوانەوە، کە پێکهاتەکانی کوردی، عەرەبی و تورکمان لەخۆدەگرێت، دیمەنێکی زمانەوانی ناوازە دەخاتەڕوو، کە بە پێکەوەژیان و کێبڕکێی نێوان ئەم زمانانە تایبەتمەندە هەردوو توێژەرەکە بۆ لێکۆڵینەوە لە چەند پرسێکی زەق و زەق کە کاریگەرییان لەسەر پێگە و زیندوویی زمانی کوردی لە ناوچەکەدا هەیە، هەردوو توێژەرەکە هەروەها پێی وایە کە یەکێک لە کێشە سەرەکییەکان کاریگەریی باڵادەستی زمان و داینامیکی دەسەڵاتە لە نێوان پێکهاتە زمانەوانییە جیاوازەکاندا بەستێنی مێژوویی کەرکوک، لەوانەش قۆناغەکانی ململانێ و گرژیی سیاسی، ژینگەیەکی بەرهەمهێناوە کە زۆرجار زمانی عەرەبی پێگەیەکی باڵادەست لە ژینگە ڕەسمی و دامەزراوەییەکاندا داگیر بکات. کە دەبێتە هۆی کەمبوونەوەی بینین و بەکارهێنانی لە ژیانی گشتی و پەروەردە و میدیادا بۆیە هەردوو توێژەر بڕیاریدا قووڵ بێتەوە لە تێگەیشتن لە کاریگەرییەکانی ئەم ناهاوسەنگییە و کاریگەرییە ئەگەرییەکانی لەسەر پاراستنی زمان و ناسنامەی کولتووری لەنێو قسەکەرانی زمانی کوردیدا، و هەروەها هەردوو توێژەر دەبینێت کە یەکێک لە کێشە ڕواڵەتییەکانی پارێزگاکە دیاردەی گۆڕانی زمانە، بەو پێیەی قسەکەران، بەتایبەتی نەوە گەنجەکان، تادێت ئەو زمانە باڵادەستەی کە زمانی عەرەبی نوێنەرایەتی دەکات، وەک ئامرازێکی سەرەکیی پەیوەندیکردن وەرئەگرن و ئەم گۆڕانکارییە ڕەنگە ببێتە هۆی دابەزینی وردە وردە لە بەکارهێنانی زمانی کوردیدا، کە گواستنەوەی لە سەرانسەری نەوەکاندا دەخاتە مەترسییەوە، و تێگەیشتن لەو فاکتەرە کۆمەڵایەتی و زمانەوانیانەی کە لەم کارەدا بەشدارن گۆڕانکاری زۆر گرنگە بۆ دەستنیشانکردنی ستراتیژی کاریگەر بۆ بەرەوپێشبردن و چالاککردنی بەکارهێنانی زمانی کوردی لە نێو گەنجانی قسەکەردا، هەردوو هەردوو توێژەران کێشەکەیان لە چوارچێوەی یەک پرسیاری سەرەکیدا داڕشتووە:

- سروشتی پێگەی ڕەمزی زمانی کوردی لە کایە گشتی و دامەزراوەییەکانی شاری کەرکووکدا چییە؟ وە چۆن ئەم پێگەیە لەژێر کاریگەریی ژینگەی فرەزمانی باڵادەست لە شارەکەدا، گۆڕانکاریی بەسەردا دێت؟

ئامانجەی توێژینەوە

- خستنەڕووی ڕاستی پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکووک لە ڕوانگەی هاووڵاتییانی کوردی نیشتەجێی شارەکەوە.

لایەنەکانی توێژینەوە

- **لایەنی مرۆڤانە:** هاوڵاتیانی کوردی نیشتەجێی سەنتەری شاری کەرکوک بۆ ساڵی (٢٠٢٥).

- **لایەنی کات:** ماوەی کاتی نێوان (٢٠٢٥/٩/١) و (٢٠٢٥/١٢/١٠).

- **لایەنی فەزایی:** بازاڕ و گەڕەکەکانی شاری کەرکوک، هەروەها بەڕێوەبەرایەتییە فەرمییەکانی ناو شارەکە.

زاراوەی توێژینەوە

- زمانی کوردی

زمانێکە کە لەلایەن نەتەوە کوردەوە قسەی پێدەکەن و چەندین شێوەزاری هەیە، بە شێوەیەکی سەرەکی دابەشکراوە بەسەر سێ گروپی باکووری (کوردی)، ناوەڕاستی (سۆرانی)، و باشووری (کرمانجی) زمانی کوردی زمانێکی دەوڵەمەندی کولتوورییە، بەڵام وەک زمانێکی فەرمی لە زۆربەی ئەو وڵاتانەی کە قسەکەرانی ئامادەن، ناناسرێتەوە، ئەمەش وایکردووە فێربوون و فێرکردنی ببێتە پرۆسەیەکی ئاڵۆزکە ڕووبەڕووی تەحەدای سیاسی و کولتووری دەبێتەوە (خالد، ٢٠١٥،ص٢٧).

- فرە زمانەوانی

جیاوازەکان کە لەناو کۆمەڵگایەک یان ناوچەیەکی دیاریکراودا بەکاردەهێنرێن پێناسە دەکات، لەوانەش جیاوازی لە زماندا بەهۆی هۆکارە کولتووری، کۆمەڵایەتی و سیاسییەکانەوە، فرەچەشنی زمانەوانی دەتوانێت بە بوونی چەندین زمان، زاراوە و شێوازی زمانەوانی دەربکەوێت کە بەپێی کۆمەڵ یان ناوچەکان جیاوازن.

(Škifić & Pavić Pintarić, 2024)

میتۆدی توێژینەوە

(Munot & Bairagi, 2019) ئاماژە بەوە دەکەن کە دیزاینی توێژینەوە گرنگترین هەنگاوە بۆ پێدانی ئاراستەیەکی دروست بۆ چارەسەرکردنی کێشەی توێژینەوەکە، چونکە گوزارشت لە پلانێکی گشتگیر دەکات کە مامەڵە لەگەڵ لایەنە جیاوازەکانی میتۆدۆلۆژیای توێژینەوەکەدا دەکات، و ڕێنوێنی هەردوو هەردوو توێژەر دەکات بەرەو جۆری ئەو داتایانەی کە دەکرێت بەکاربهێنرێن، و شێوازەکانی کۆکردنەوەیان(Munot & Bairagi, 2019, 70). هەر بۆیە، هەردوو هەردوو توێژەر میتۆدی وەسفیی بەکارهێناوە لە ڕێگەی دوو شێوازەوە: شێوازی ڕووپێوی و شێوازی پەیوەندییە هاوپەیوەستەکان، ئەمەش بەهۆی گونجانیان لەگەڵ سروشتی کێشەی توێژینەوەکە و بۆ بەدیهێنانی ئامانجەکانی.

کۆمەڵگەی توێژینەوە

هەردوو هەردوو توێژەر کۆمەڵگەی توێژینەوەکەی دیاریکردووە بەو هاوڵاتییە کوردانەی کە نیشتەجێی چەقی شاری کەرکوکن و تەمەنیان لە نێوان (١٨-٦٠) ساڵدایە، کە ژمارەیان (٣١٠٧٠٠) هاوڵاتییە (نێر و مێ)، لە کۆی گشتی هاوڵاتیانی کورد لە ناو شاردا کە ژمارەیان (٥٤٠٤٠٠) هاوڵاتییە، ئەمەش پاڵپشت بەو ئامارانەی کە لە بەشی (پلاندانان) لە بەڕێوەبەرایەتی ئاماری کەرکووک بەردەستخراون، خشتەی ژمارە (١) وردەکارییەکانی کۆمەڵگەی توێژینەوەکە دەخاتە ڕوو.

خشتەی (١) وردەکارییەکانی کۆمەڵگەی توێژینەوە

چین / توێژ	ژمارەی هاووڵاتییان
دانیشتووانی پارێزگای کەرکووک	١,٨١٥,٨٣٤

Journal Of Babylon Center For Humanities Studies 2026 Volume :16 Issue : 6
(ISSN): 2227-2895 (Print) (E-ISSN):2313-0059 (Online)
مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية ٢٠٢٦ المجلد ١٦ / العدد ٦

چین / توێژ	ژمارەی هاووڵاتییان
دانیشتووانی قەزای کەرکووک (سەنتەر)	١,٥٤٩,٤٥٤
دانیشتووانی کورد لە پارێزگای کەرکووک	٨٣٤,٥٦٠
دانیشتووانی کورد لە قەزای کەرکووک (سەنتەر)	٥٤٠,٤٠٠
دانیشتووانی کورد لە نێوان تەمەنی (١٨-٦٠) ساڵیدا	٣١٠٧٠٠

نموونەی سەرەکیی توێژینەوە

بە پشتبەستن بە یاسای (ثۆمسۆن) بۆ هەژمارکردنی قەبارەی نموونە، (٣٨٤) هاووڵاتیی کوردی دانیشتووی چەق (سەنتەر)ی شاری کەرکووکی وەک نموونەی سەرەکیی توێژینەوەکە هەڵبژاردووە، ئەمەش لەسەر ئاستی هەڵەی (٥%) و ڕێژەی متمانەی (٩٥%)، بە مەبەستی دەستپێکردن بە ئامادەکردنی ڕاپرسیەکانی توێژینەوە و جێبەجێکردنیان بەپێی ڕێکارە زانستییەکان، هەردوو هەردوو توێژەر نموونەی سەرەکیی توێژینەوەکەی دابەش کردووە بۆ سێ نموونەی لاوەکی، یەکەمیان نوێنەرایەتیی نموونەی تاقیکردنەوەی سەرەتایی (Pilot Study) دەکات، دووەمیان نموونەی ئامادەکردنە، و نموونەی سێیەمیش نوێنەرایەتیی نموونەی جێبەجێکردنی کۆتایی دەکات، خشتەی ژمارە (٢) وردەکارییەکانی نموونەی سەرەکیی توێژینەوە و دابەشکارییەکانی نیشان دەدات.

خشتەی (٢) وردەکاریی نموونەی سەرەکیی توێژینەوەکە

جۆری نموونە	ژمارەی هاووڵاتییان	ڕێژەی سەدی
جێبەجێکردنی تاقیکاری (ستەڵات)	٢٤	%٦,٢٥
ئامادەکردن	٢١٦	%٥٦,٢٥
جێبەجێکردنی کۆتایی	١٤٤	%٣٧,٥
کۆ	**٣٨٤**	**%١٠٠**

ئامرازەکانی توێژینەوە

ئەم توێژینەوە پشتی بە ڕاپرسین بەستووە وەک ئامرازی سەرەکی بۆ کۆکردنەوەی زانیارییە پێویستەکان لەم توێژینەوەیەدا، کە ئامانج لێی وەڵامدانەوەی پرسیارەکانی توێژینەوەکەیە و یارمەتیدەرە لە بەدیهێنانی ئامانجەکانیدا. (عبيدات وآخران، ٢٠١٥) ئاماژە بەوە دەکەن کە ڕاپرسین ئامرازێکی گونجاوە بۆ بەدەستهێنانی زانیاری و داتاکانی پەیوەست بە واقیعێکی دیاریکراو، کە لە شێوەی پرسیار یان دەستەواژەدایە و پێویستی بە وەڵامدانەوە هەیە لەلایەن کۆمەڵە کەسێکەوە لە ناو کۆمەڵگەدا (عبيدات وآخران، ٢٠١٥،ص١٠٦). هەردوو توێژەر ڕاپرسیی ئامادە کردووە، بۆ ئاستی پێگەی زمانی کوردی، پرۆسەی ئامادەکردنی ڕاپرسی بەپێی ڕێکارە زانستییەکان ئەنجام دراوە.

ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی

بە مەبەستی بەدیهێنانی ئامانجەکانی توێژینەوەکە کە پەیوەستن بە گۆڕاوی پێگەی زمان و وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارانەی لەو بارەیەوە هەن، و دوای ئەنجامدانی پرۆسەی گەڕان و شیکردنەوە بۆ ئەو سەرچاوانەی پەیوەندییان بەم گۆڕاوەوە هەیە، نەمانتوانی ئامرازێکی گونجاو بدۆزینەوە کە بتوانرێت لە ڕێگەیەوە پێگەی زمان لە شاری کەرکووکدا بپێورێت. هەر بۆیە هەستاین بە ئامادەکردنی ڕاپرسییەک بۆ ئەم مەبەستە، و پرۆسەی ئامادەکردنی ڕاپرسییەکەش بەپێی ڕێکار و هەنگاوە زانستییەکان بەڕێوەچووە.

دیاریکردنی ڕەهەندەکانی ڕاپرسیی پێگەی زمان

دیاریکردنی ڕەهەندەکانی ڕاپرسی، وەک هەنگاوی یەکەمی پرۆسەی ئامادەکردن، گرنگییەکی یەکجار زۆری هەیە، چونکە گوزارشتە لە دەستنیشانکردنی ئەو لایەنە سەرەکییانە یان ئەو چەمکانەی کە ڕاپرسییەکە ئامانجیەتی بیپێوێت، لە ڕێگەی دیاریکردنی ئەم ڕەهەندانە لە کاتێکی پێشوەختەدا، هەردوو توێژەر دەتوانێت برگەی ئامانجدار وا دابڕێژێت کە بابەتە تایبەتەکانی جێی بایەخ بگرێتەوە، ئەمەش پرۆسەیەکی کۆکردنەوەی زانیاریی ورد و پەیوەندیدار بە گۆڕاوەکانی توێژینەوەکە دەستەبەر دەکات. پاش پێداچوونەوە بە سەرچاوە زانستییەکان و ئەدەبیاتی پەیوەست بە گۆڕاوی (شوێنگەی زمان) و شیکردنەوەیان، هەستاین بەم هەنگاوانەی خوارەوە:

١ -دیاریکردنی کۆمەڵێک ڕەهەند بەپێی ئەوەی لەو سەرچاوە زانستییانەدا هاتووە کە ڕەهەندەکانی پێوەری شوێنگەی زمانیان خستووەتە ڕوو. خشتەی ژمارە (٣) ئەو سەرچاوە زانستییانە نیشان دەدات کە ئەم ڕەهەندانەیان تێدا هاتووە.

خشتەی (٣) سەرچاوە زانستییەکان نیشان دەدات کە ڕەهەندەکانی پێوەری پێگەی زمانیان تێدا هاتووە

سەرچاوەکان	ڕەهەندەکان
(Meighan, 2025) (Alshenqeeti & ALSAEDI, 2012) (Suhita et al., 2023) (خالد, ٢٠١٧) (Bianco, 2016) (محفوض، ٢٠١٣)	بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە
	پلەبەندیی نێوان زمانەکان
	میدیا (ڕاگەیاندن)
	هەژموونی جوگرافی
	پێگەی فەرمی
	پەروەردە و دامەزراوە ئەکادیمییەکان

٢- خستنەڕووی ڕەهەندەکان بۆ کۆمەڵێک لە پسپۆڕانی زمان کە ژمارەیان (١٩) پسپۆڕە، ئەوەش بە مەبەستی هەڵبژاردنی گونجاوترین ڕەهەند بۆ پەسەندکردنیان وەک ڕەهەندی سەرەکی بۆ ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکووکدا.

دوای دەستکەوتنی وەڵامی پسپۆڕەکان سەبارەت بە ڕەهەندەکانی ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکووک، ئەو ڕەهەندانە پەسەند کران کە ئەنجامی خاوەن ڕێژەی هاوتای واتاییان (مطابقة معنوية) لە ڕای پسپۆڕەکانەوە بەدەستهێنابوو، خشتەی ژمارە (٤) ڕێککەوتنی پسپۆڕەکان لەسەر ڕەهەندەکانی ڕاپرسییەکە نیشان دەدات.

Journal Of Babylon Center For Humanities Studies 2026 Volume :16 Issue : 6
(ISSN): 2227-2895 (Print) (E-ISSN):2313-0059 (Online)

خشتەی (٤) ئەنجامی ڕێژەی هاوڕایی ئارای شارەزایان دەربارەی گونجاویی ڕەهەندەکانی ڕاپرسی پێگەی زمان

ڕەهەند	ژمارەی شارەزایان	ڕازی	ڕازی نییە	کای دووجا		ئاستی واتاداری	جۆری واتاداری
				حیسابکراو	خشتەی		
بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە	١٩	١٩	-	١٩,٠٠	٣,٨٤	٠,٠٠٠	نەخشە
پلەبەندیی نێوان زمانەکان		٧	١٢	١,٣١٦		٠,٢٥١	نا واتادار
ڕاگەیاندن		١٨	١	١٥,٢١١		٠,٠٠٠	نەخشە
باڵادەستیی جوگرافی		٨	١١	٠,٤٧٤		٠,٤٩١	نا واتادار
پێگەی فەرمی		١٨	١	١٥,٢١١		٠,٠٠٠	نەخشە
پەروەردە و دامەزراوە ئەکادیمییەکان		١٩	-	١٩,٠٠		٠,٠٠٠	نەخشە

لە خشتەی ژمارە (٤)دا دەردەکەوێت کە ڕەهەندەکانی (بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە، ڕاگەیاندن، پێگەی فەرمی، پەروەردە و دامەزراوە ئەکادیمییەکان) ڕێژەی هاوڕایی واتاداریان لەلایەن شارەزایانەوە بەدەستهێناوە سەبارەت بە گونجانیان بۆ پێکهێنانی ڕەهەندەکانی پێوەری پێگەی زمانی کوردی، چونکە بەهای "کا-دووجا (Chi-Square) "بۆیان بریتی بوو لە (١٩,٠٠، ١٥,٢١١، ١٥,٢١١، ١٩,٠٠)، کە گەورەترن لە بەهای خشتەیی کە بریتییە لە (٣,٨٤)، ئەمەش لە ئاستی واتاداریی (٠,٠٠٠) دایە کە کەمترە لە ئاستی واتاداریی پەسەندکراو کە بریتییە لە (٠,٠٠٥)، هەر بۆیە پشتیان پێ بەستراوە، بەڵام ڕەهەندەکانی (پلەبەندی نێوان زمانەکان، و زاڵبوونی جوگرافی) ڕێژەی هاوڕایی شارەزایان لەسەر گونجانیان واتادار نەبوو، چونکە بەهای "کا-دووجا" بۆیان بریتی بوو لە (١,٣١٦، ٠,٤٧٤)، کە کەمترن لە بەهای خشتەیی، لە ئاستی واتاداریی (٠,٢٥١، ٠,٤٩١) دایە کە بەرزترن لە ئاستی واتاداریی پەسەندکراو، هەر بۆیە سڕدراونەتەوە و لەلایەن هەردوو توێژەرەوە وەک ڕەهەندی ڕاپرسییەکە پەسەند نەکراون.

داڕشتنی دەستەواژەکانی ڕاپرسینی پێگەی زمانی کوردی

دوای دیاریکردنی ڕەهەندەکانی ڕاپرسینی پێگەی زمان کە پێکهاتوون لە (بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە، ڕاگەیاندن، پێگەی فەرمی، پەروەردە و دامەزراوە ئەکادیمییەکان)، هەردوو توێژەر بەرەو هەنگاوی دووەمی ئامادەکردنی ڕاپرسینەکە چوو، کە بریتییە لە داڕشتنی دەستەواژەکان بۆ هەر ڕەهەندێک. بۆ ئەم مەبەستە، هەردوو توێژەر کۆمەڵێک سەرچاوە و توێژینەوەی زانستی پەیوەندیدار بەم ڕەهەندانەی بەسەرکردەوە، بە ئامانجی داڕشتنی دەستەواژەی پێویست بۆ هەر یەکێکیان. هەردوو توێژەر (٧) دەستەواژەی بۆ هەر ڕەهەندێک داڕشت، بەمەش کۆی گشتیی دەستەواژەکانی ڕاپرسینەکە لە شێوەی سەرەتاییدا بووە (٢٨) دەستەواژە، وەک لە پاشکۆی (٣)دا ڕوون کراوەتەوە. هەروەها هەردوو توێژەر لە کاتی داڕشتنی دەستەواژەکاندا ڕەچاوی کۆمەڵێک مەرجی کردووە کە (ملحم، ٢٠١٢) ئاماژەی پێ کردوون، لەوانە:

١- دارشتنی دەستەواژەکان بە بەکارهێنانی ڕستەی ڕوون و وشەی تێگەیشتوو کە واتای دیاریکراویان هەبێت.

٢- پشت بەستن بەو وشە باوانەی کە خەڵک لەسەر واتاکانیان کۆکن، و دوورکەوتنەوە لە وشەی نامۆ .

٣- بەکارهێنانی ڕستەی کورت کە پەیوەست بن بە واتای گشتیی چەمکەکەوە.

٤- هەر دەستەواژەیەک تەنها یەک بیرۆکە لەخۆ بگرێت. (ملحم، ٢٠١٢، ١٨٤)

دارشتنی جێگرەوەکانی وەڵام بۆ دەستەواژەکانی ڕاپرسیا (ئیستیبیان)

دارشتنی جێگرەوەکانی وەڵام بۆ دەستەواژەکان بە واتای دیزاینکردنی بژاردەی ڕوون و دیاریکراوی وەڵام دێت، کە ئەندامانی نموونەی لێکۆڵینەوە بتوانن گونجاوترین وەڵام لە ڕوانگەی خۆیانەوە هەڵبژێرن. ئامانجی ئەم جێگرەوانە ئاسانکارییە لە پرۆسەی وەڵامدانەوە و دابینکردنی داتای وردە کە بە شێوەیەکی ڕاست و دروست گوزارشت لە ڕای ئەندامانی نموونەکە بکات، ئەم هەنگاوە بە پێویست دادەنرێت بۆ دڵنیابوون لە کۆکردنەوەی زانیاریی جێی متمانە و سوودبەخش کە بتوانرێت لە شیکردنەوە و تاوتوێکردندا بەکاربهێنرێت، هەردوو توێژەر کۆمەڵێک جێگرەوەی لەسەر بنەمای پێوەری (لیکرتی پێنج کێشی) پێشنیار کردووە، ئەم جێگرەوانە و کێشەکانیان لە خشتەی (٥)دا نیشان دراون.

خشتەی (٥) جێگرەوەکانی وەڵامدانەوە بۆ دەربڕینەکان و کێشەکانیان (نمرەکانیان)

جێگرەوەکان	بەتەواوی هاوڕام	زۆربەی کات هاوڕام	هەندێک جار هاوڕام	کەمێک هاوڕام	هاوڕا نیم
کێشەکان (نمرەکان)	٥	٤	٣	٢	١

ڕاستگۆیی (سەلمێندراوی) ڕاپرسییەکە

ڕاستگۆیی (Validity) یەکێکە لەو فاکتەرە گرنگانەی کە دەبێت لە ڕاپرسییەکەدا هەبن، کە ئاستی شیاوی و دروستییەکەی دەسەلمێنێت لە پێوانەکردنی ئەو دیاردەیەی مەبەستە بپێورێت.(Riezler & Hagmann, 2024) ئاماژە بەوە دەکەن کە پێوەرەکە کاتێک لە پێوانەکردنی سیفەتێکدا ڕاستگۆیە، کە ئەو سیفەتە بە کردەیی هەبێت، و گۆڕانکاری لەو سیفەتەدا ببێتە هۆی دروستبوونی جیاوازی لە ئەنجامەکانی پێوانەکردندا.(Riezler & Hagmann, 2024, 15)

ڕاستگۆیی ناوەڕۆک (صدق المحتوى)

ڕاستگۆیی ناوەڕۆک بۆ ڕاپرسین ئاماژەیە بۆ ڕادەی نوێنەرایەتیکردنی وردی ئەو چەمک یان پێکهاتە دیاریکراوەی کە بۆ پێوانەکردنی دارێژراوە، هەروەها ئاماژەیە بۆ ئەوەی کە ئەو دەربڕینانەی تێیدا هاتوون بە شێوەیەکی گشتگیر ناوەڕۆکی پەیوەندیدار دەگرێتەوە. (اليعقوبي، ٢٠١٣) ئاماژە بەوە دەکات کە ڕاستگۆیی ناوەڕۆک واتە ئەو پلەیەی کە دەربڕینەکانی پێوەرەکە نوێنەرایەتیی ناوەڕۆکی ئەو چەمکە دەکەن کە دەیپێون، یان ئەو پلەیەی کە پێوەرەکە لە

ڕێگەیەوە ئەو شتە دەپێوێت کە بۆی دانراوە لە ناوەڕۆکی بابەتی توێژینەوەکەدا (اليعقوبي،٢٠١٣، ٢٥١).

هەردوو توێژەر توانیویەتی بگاتە ڕاستگۆیی ناوەڕۆکی ڕاپرسینەکە لە ڕێگەی پێداچوونەوەیەکی گشتگیر و وردی سەرچاوە زانستییەکان و ئەو توێژینەوانەی کە پەیوەستن بە چەمکی (پێگەی زمان)، هەروەها سوودوەرگرتن لێیان لە دەرهێنانی ئەو ڕەهەندانەی کە پەیکەری سەرەکیی ڕاپرسینەکەیان پێکهێناوە، سەرەڕای سوودوەرگرتن لە ئەدەبیاتی پەیوەندیدار بە چەمکی ڕەهەندەکانی ڕاپرسینەکە لە دارشتنی ئەو دەربڕینانەی کە ژێرخانی سەرەکیی هەر ڕەهەندێکی ڕاپرسینەکە پێکدەهێنن، هەروەها ئەم سەرچاوە زانستییانە یارمەتیدەری هەردوو توێژەر بوون لە دانانی پێناسەیەک بۆ چەمکی (پێگەی زمان) و بۆ هەر یەکێک لە ڕەهەندەکانی.

ڕاستگۆیی ڕواڵەتی(Face Validity)

ڕاستگۆیی ڕواڵەتی ئاماژەیە بۆ ئەو مەودایەی کە تێیدا ڕاپرسییەکە وا دەردەکەوێت کە ئەوە دەپێوێت کە لێی داواکراوە، ئەوەش لەسەر بنەمای هەڵسەنگاندنێکی سەرپێیی. وەک (Ahmed et al., 2022)ئاماژەی پێ دەدەن، ڕاستگۆیی ڕواڵەتی پرۆسەیەکی هەڵسەنگاندنی سەرەتاییە بۆ ئەوەی بزانرێت پێوەرەکە چی دەپێوێت، و گوزارشتە لەو پلەیەی کە برگەکانی ڕاپرسییەکە بە چەمکی بنەڕەتی گۆڕاوەکەوە دەبەستێتەوە، ڕاستگۆیی ڕواڵەتی لەسەر بنەمای بڕیاری شارەزایان دەربارەی گونجاوی پێوەرەکە بۆ ئەو نمونەیەی (العينة) کە بڕیارە بپێورێت دیاری دەکرێت، بەو واتایەی کە پێوەرەکە خاوەنی ڕاستگۆیی ڕواڵەتییە ئەگەر ناوەڕۆکەکەی بە شێوەیەکی سادە لە لایەن ئەو کەسەی پێوانەکەی لەسەر جێبەجێ دەکرێت بە گونجاو ببینرێت (Ahmed et al., 2022, 17).

بە مەبەستی گەیشتن بە ڕاستگۆیی ڕواڵەتیی ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکووکدا بە شێوە سەرەتاییەکەی کە (٢٨) برگە لەخۆ دەگرێت، هەردوو توێژەر ڕاپرسییەکەی خستە بەردەم کۆمەڵێک شارەزا لە بواری زماندا کە ژمارەیان (١٩) شارەزایە، ئەمەش بە مەبەستی وەرگرتنی ڕاوبۆچوونیان دەربارەی مەودای گونجاوی برگەکان و شیاوییان لە ڕووی ڕواڵەتییەوە بۆ ئەو ڕەهەندەی کە سەر بەون و بۆ کۆی گشتی ڕاپرسییەکە، جگە لە گونجاوی ئەو بژاردانەی بۆ وەڵامەکان پێشنیار کراون. (سليمان، ٢٠١٠) باس لەوە دەکات کە ئەگەر شارەزایان کۆک بن لەسەر ئەوەی پێوەرەکە ئەو چەمک یان ڕەفتارە دەپێوێت کە بۆی دانراوە، ئەوا هەردوو توێژەر دەتوانێت پشت بە بڕیارەکانیان ببەستێت و بەو شێوەیە پێوەرەکەی ڕاستگۆ دەبێت(سليمان، ٢٠١٠، ٤٦).

دوای وەرگرتنەوەی فۆرمەکانی ڕاپرسیی تایبەت بە شارەزایان دەربارەی شیاویی برگەکانی ڕاپرسیی ماڵپەڕی زمانی کوردی، و بە پشتبەستن بە یاسای (کای دووجا) وەک ئامرازێکی ئاماری، ڕێژەی هاوڕایی نێوان شارەزایان دەربارەی هەر برگەیەکی ڕاپرسییەکە دیاریکرا، ئەنجامەکان دەریانخست کە زۆربەی برگەکانی ڕاپرسییەکە خاوەن ڕێژەیەکی هاوڕایی واتادار بوون، جگە لە برگەکانی (٥، ٦) لە ڕەهەندی (بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە)، و برگەکانی (٥، ٧) لە ڕەهەندی (ڕاگەیاندن)، هەروەها برگەی (٧) لە ڕەهەندی (پێگەی فەرمی)، لەگەڵ برگەکانی (٦، ٧) لە ڕەهەندی (خوێندن و دامەزراوە ئەکادیمییەکان)، چونکە ئەنجامەکانیان لە ڕووی ئامارییەوە واتادار نەبوون، بەو پێیەی بەهای (کای دووجا)ی هەژمارکراو بۆ ئەم برگانە کەمتر بوو لە بەهای خشتەیی، و لە ئاستێکی واتاداریی نادیاردا بوون کە بەرزتر بوو لە (٠،٠٠٥).

بەمەش نەیانتوانی ئەو ڕێژە واتادارەی هاوڕایی شارەزایان بەدەستبهێنن کە شیاوییان بسەلمێنێت بۆ نوێنەرایەتیکردنی ئەو ڕەهەندەی لێیەوە هاتوون، هەروەها لە ڕووی ڕواڵەتیشەوە بۆ ڕاپرسییەکە گونجاو نەبوون، ئەمەش وایکرد کە بسڕێنەوە و ژمارەی بڕگەکانی ڕاپرسییەکە ببێتە (٢١) بڕگە، جگە لەمانە، شارەزایان کۆک بوون لەسەر شیاویی مۆدێلی پێشنیارکراوی وەلامەکان لەلایەن هەردوو توێژەرەوە لە خشتەی (٦)دا بۆ وەڵامدانەوەی بڕگەکانی ڕاپرسییەکە.

خشتەی (٦) ئەنجامەکانی ڕاستگۆیی ڕووکەشی بۆ بڕگەکانی ڕاپرسی پێگەی زمان

ڕەهەندەکان	بڕگەکان	ژمارەی شارەزایان	دەشێت	ناشێت	کای دووجا: حیسابکراو	کای دووجا: خشتەیی	ئاستی واتاداری	جۆری واتاداری
ئاڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە	١	١٩	١٢	٧	١,٣١٦	٣,٨٤	٠,٢٥١	غير دالّة
	٢		١٨	١	١٥,٢١١		٠,٠٠٠	دالّة
	٣		١٦	٣	٨,٨٩٥		٠,٠٠٣	دالّة
	٤		١٩	-	١٩,٠٠		٠,٠٠٠	دالّة
	٥		١٠	٩	٠,٠٥٣		٠,٨١٩	غير دالّة
	٦		٨	١١	٠,٤٧٤		٠,٤٩١	غير دالّة
	٧		١٦	٣	٨,٨٩٥		٠,٠٠٣	دالّة
ڕاگەیاندن	١	١٩	١٨	١	١٥,٢١١	٣,٨٤	٠,٠٠٠	دالّة
	٢		١٨	١	١٥,٢١١		٠,٠٠٠	دالّة
	٣		١٨	١	١٥,٢١١		٠,٠٠٠	دالّة
	٤		١٥	٤	٦,٣٦٨		٠,٠١٢	دالّة
	٥		١١	٨	٠,٤٧٤		٠,٤٩١	غير دالّة
	٦		١٨	١	١٥,٢١١		٠,٠٠٠	دالّة
	٧		١٠	٩	٠,٠٥٣		٠,٨١٩	غير دالّة
پێگەی فەرمی	١	١٩	١١	٨	٠,٤٧٤	٣,٨٤	٠,٤٩٢	غير دالّة
	٢		١٩	-	١٩,٠٠		٠,٠٠٠	دالّة
	٣		١٩	-	١٩,٠٠		٠,٠٠٠	دالّة
	٤		١٧	٢	١١,٨٤٢		٠,٠٠١	دالّة
	٥		١٩	-	١٩,٠٠		٠,٠٠٠	دالّة
	٦		١٨	١	١٥,٢١١		٠,٠٠٠	دالّة
	٧		١١	٨	٠,٤٧٤		٠,٤٩١	غير دالّة
فێرکردن و دامەزراوە ئەکادیمییەکان	١	١٩	١٩	-	١٩,٠٠	٣,٨٤	٠,٠٠٠	دالّة
	٢		١٨	١	١٥,٢١١		٠,٠٠٠	دالّة
	٣		١٨	١	١٥,٢١١		٠,٠٠٠	دالّة
	٤		١٩	-	١٩,٠٠		٠,٠٠٠	دالّة
	٥		١٩	-	١٩,٠٠		٠,٠٠٠	دالّة
	٦		١١	٨	٠,٤٧٤		٠,٤٩١	غير دالّة
	٧		١٢	٧	١,٣١٦		٠,٢٥١	غير دالّة

ڕێکخستنی ڕاپرسینامەی پێگەی زمان

دوای دڵنیابوونەوە لە ڕاستگۆیی ناوەڕۆک و ڕواڵەتی شێوەی سەرەتایی ڕاپرسینامەی "پێگەی زمانی کوردی لە نێوان زمانەکان لە شاری کەرکووک"، و پێش دەستکردن بە جێبەجێکردنی لەسەر نمونەی تاقیکاری، هەردوو توێژەر هەستا بە ڕێکخستنی ڕاپرسینامەکە

بەپێی زنجیرەبەندییەکی ڕێکخراو بۆ هاتنی دەربڕینەکان لە چوار ڕەهەندەکەدا، وە خشتەی ژمارە (٧) زنجیرەبەندی ڕێکخراوی دەربڕینەکانی ڕاپرسینامەکە نیشان دەدات.

خشتەی (٧) دابەشبوونی ڕێکی بڕگەکانی ڕاپرسیی پێگەی زمان

ز	ڕەهەند	ژمارەی بڕگەکان	ڕیزبەندیی بڕگەکان
١	بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە	٥	١-٥
٢	ڕاگەیاندن	٥	٦-١٠
٣	پێگەی فەرمی	٦	١١-١٦
٤	پەروەردە و دامەزراوە ئەکادیمییەکان	٥	١٧-٢١
	ڕاپرسی	**٢١**	**١-٢١**

ئامادەکردنی وەشانی ئەلیکترۆنیی ڕاپرسیی پێگەی زمان

چەندین هۆکار هەبوون کە هەردوو توێژەریان هان دا بەرەو شێوازی ئەلیکترۆنی هەنگاو بنێت بۆ دابەشکردنی ڕاپرسیی پێگەی زمان بەسەر نمونەی سەرەکیی توێژینەوەکەدا، دیارترینی ئەو هۆکارانەش ئەوەیە کە ڕاپرسیی ئەلیکترۆنی ئامرازێکە یارمەتیدەرە بۆ تێپەڕاندنی ئەو ئاستەنگانەی پەیوەستن بە قەرەباڵغی و ناچاریی لەدەرگادانی ماڵان، جگە لەوەش، زۆرێک لە دانیشتووان پێیان باشترە ڕا و بۆچوونی خۆیان دوور لە گوشاری ئامادەبوونی مەیدانیی هەردوو توێژەر دەربڕن، هەروەها بۆ ئەوەی کاتی دەوام بۆ وەڵامدانەوەی ڕاپرسییە کاغەزییەکە بەکارنەهێنرێت و لەبری ئەوە لە ماڵەوە وەڵام بدرێتەوە.

هەروەها ئەو تایبەتمەندییەی ڕاپرسییە ئەلیکترۆنییەکان لە کۆکردنەوەی داتاکان بە شێوەیەکی ڕێکخراو و یەکگرتوو دەیڕەخسێنن، یارمەتیی هەردوو توێژەری داوە لە چارەسەرکردن و شیکردنەوەی ئەنجامەکان بە وردییەکی زیاتر. هەر لەو بارەیەوە (Edwards & Perkins, 2024)ئاماژە بەوە دەکەن کە ڕاپرسییە ئەلیکترۆنییەکان چەندین سوود پێشکەش دەکەن، لەوانە: باشترکردنی کارایی کۆکردنەوەی داتا، گێڕانەوەی کات و سەرچاوەکان، هەروەها دابینکردنی ئامرازی شیکردنەوەی پێشکەوتوو کە ڕێگە دەدات داتاکان بە خێراییەکی زۆرتر شیکار بکرێن. جگە لەوەش، دەکرێت ڕاپرسییەکان بە شێوازێکی سەرنجڕاکێش و کارلێکەرانە دیزاین بکرێن، ئەمەش ئەزموونی بەکارهێنەر باشتر دەکات و ئەگەری وەڵامدانەوە زیاد دەکات (Edwards & Perkins, 2024, 12).

لەسەر ئەم بنەمایە، هەردوو توێژەر هەستا بە دیزاینکردنی ڕاپرسییەکی ئەلیکترۆنی کە وەک کۆپییەکی هاوشێوەی ڕاپرسییە کاغەزییەکەیە، ئەوەش بە پشتبەستن بە مۆدێلی (Google Form) کە بە شێوەیەکی فەرمی لە دابەشکردنی ڕاپرسییە ئەلیکترۆنییەکاندا پەسەندکراوە، وەک لە پاشکۆی (٥)دا ڕوونکراوەتەوە کە بەشێکی لەخۆدەگرێت. پاشان لە ڕێگەی کۆمەڵێک

ئەپلیکەیشنی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانەوە دابەشکرا، لەوانە: (WhatsApp) و (Viber) و (Telegram).

جێبەجێکردنی تاقیکاریی (Pilot Study) ڕاپرسینامەی پێگەی زمان

دوای ئەوەی هەردوو توێژەر گەیشتە وێنەی سەرەتایی ڕاپرسینامەی پێگەی زمانی کوردی لە نێوان زمانەکاندا لە شاری کەرکووکدا، و دوای ڕێکخستن و ئامادەکردنی بە هەردوو شێوازی کاغەزی و ئەلیکترۆنی، هەردوو توێژەر هەستا بە جێبەجێکردنی لەسەر کۆمەڵەیەکی بچووکی هەڵبژێردراوی هەڕەمەکی لە نموونەی سەرەکیی توێژینەوەکە، کە نوێنەرایەتیی نموونەی تاقیکاری دەکەن و ژمارەیان (٢٤) هاووڵاتییە، لەو ژمارەیە (١٢) هاووڵاتی وەڵامی ڕاپرسینامە کاغەزییەکەیان دایەوە، و (١٢) هاووڵاتییەکەی تر وەڵامی ڕاپرسینامە ئەلیکترۆنییەکەیان دایەوە، وەک لە خشتەی (٣)دا ڕوون کراوەتەوە.

هەردوو توێژەر جێبەجێکردنی تاقیکارییەکەی لە ماوەی نێوان (٢٠-٢٠٢٥/٩/٢٥) ئەنجامدا، جێبەجێکردنی ڕاپرسینامەکە لەسەر نموونەی تاقیکاری لە توێژینەوەکەدا چەندین ئامانجی هەیە کە بەشدارن لە باشترکردنی کوالێتیی توێژینەوەکە و دڵنیابوونەوە لە وردییەکەی، دوای تەواوبوونی جێبەجێکردنی تاقیکاریی بۆ ڕاپرسینامەی پێگەی زمانی کوردی، دەرکەوت کە دەستەواژەکان بۆیان ڕوون و تێگەیشتوو بوون، و وەڵامدانەوەیان بە شێوازی کاغەزی و ئەلیکترۆنی هیچ کێشەیەکی بۆ دروست نەکردووە، چ لە ڕووی وەرگرتنەوە بێت، یان لە ڕووی وەڵامدانەوە و ناردنیان بێت.

جێبەجێکردنی ڕاپرسی لەسەر نموونەی ئامادەکردن

بە مەبەستی دەستکەوتنی ئەو داتایانەی کە پێویستن بۆ تەواوکردنی پرۆسەی ئامادەکردنی ڕاپرسیی ماڵپەڕی زمانی کوردی و گەیشتن بە شێوەی کۆتایی، وێنەی سەرەتایی (کاغەزی و ئەلیکترۆنی) ڕاپرسییەکە لەسەر نموونەیەک کە بە شێوەیەکی هەڕەمەکی لە نموونەی سەرەکیی توێژینەوەکە هەڵبژێردراوە جێبەجێ کرا، کە نوێنەرایەتیی نموونەی ئامادەکردن دەکەن و ژمارەیان (٢١٦) هاووڵاتییە، ئەمەش لە ڕێگەی دابەشکردنی دەستیی ڕاپرسییە کاغەزییەکە، یان ناردنی لینکی ئەلیکترۆنیی ڕاپرسییەکە لە ڕێگەی ئەپلیکەیشنەکانی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانەوە ئەنجام درا.

پرۆسەی جێبەجێکردنەکە لە ماوەی نێوان (١/ ١٠/ ٢٠٢٥) تاوەکو (١٥/ ١٠/ ٢٠٢٥) بەڕێوە چوو، دوای وەرگرتنەوەی وەڵامی فۆرمە کاغەزییەکان بە دەست و فۆرمە ئەلیکترۆنییەکان لە ڕێگەی (Google Form) و کۆکردنەوەیان، دەرکەوت کە ژمارەی ئەو فۆرمانەی گەڕاونەتەوە گەیشتووەتە (١٩٨) فۆرم لە کۆی گشتیی ئەو فۆرمانەی بەسەر ئەندامانی نموونەکەدا دابەش کرابوون، هەروەها هەردوو توێژەر وەڵامی (١٨) هاووڵاتیی پێ نەگەیشتووە. پاشان هەردوو توێژەر هەستا بە بەتاڵکردنەوەی وەڵامەکان (بە کاغەزی و ئەلیکترۆنی) و کۆکردنەوەی داتاکان بۆ ئەنجامدانی پرۆسە ئامارییە پێویستەکان، بە مەبەستی دڵنیابوونەوە لەوەی کە ڕاپرسییەکە خاوەنی تایبەتمەندییە زانستییەکانە لە ڕووی (ڕاستگۆیی و جێگیرییەوە - الصدق والثبات).

شیکردنەوەی ئاماریی ئەنجامەکانی نموونەی ئامادەکردن

کرداری شیکردنەوەی ئاماری بۆ ئەو ئەنجامانەی کە لە کاتی جێبەجێکردنی ڕاپرسییەکە لەسەر نموونەی ئامادەکردن بەدەست دێن، ئاماژەیە بۆ هەڵسەنگاندنی ئەو تایبەتمەندییە زانستییانەی

مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية ٢٠٢٦ المجلد ١٦/ العدد ٥

کە ڕاپرسییەکە هەیەتی، وەک هەبوونی سیفەتی گونجانی ناوخۆیی و جێگیری، ئەمەش لە ڕێگەی شیکردنەوەی ئەنجامەکانی جێبەجێکردنی لەسەر نموونەی ئامادەکردن و چارەسەرکردنی ئامارییانەی ئەنجامەکان ئەنجام دەدرێت، کە ئەمەش هەردوو توێژەر دەستڕۆیشتوو دەکات لە دیاریکردنی پەیوەندی و جیاوازییەکانی نێوان ئەندامانی نموونەکە لە ڕووی وەڵامدانەوەی بڕگەکانەوە، کە لە کۆتاییدا دەبێتە هۆی باشترکردنی ڕاپرسییەکە. هەر بۆیە، هەردوو توێژەر هەستا بە دۆزینەوەی هۆکارەکانی ڕاستگۆیی گونجانی ناوخۆیی و جێگیری بۆ ڕاپرسیی "پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکوک.

گونجانی ناوەکیی ڕاپرساوی پێگەی زمان

گونجانی ناوەکیی پێوەرەکە بە بەکارهێنانی هاوکۆلکەی هاوپەیوەندی پیرسۆن (Pearson Correlation Coefficient) هەژمار دەکرێت، کە پەیوەندیی هاوپەیوەندیی هێڵی لە نێوان هەر بڕگەیەک لە بڕگەکانی ڕاپرسیاوەکە و ئەو ڕەهەندەی (Dimension) لایەک، و لە نێوان بڕگەکە و گشتێتی ڕاپرسیاوەکە لە لایەکی ترەوە دەپێوێت. (علاوي ورضوان، ٢٠٠٨) ئاماژە بەوە دەکەن کە هەرچەندە هاوپەیوەندی نێوان نمرەی بڕگەکانی پێوەرەکە لەگەڵ نمرەی گشتیدا بەرز بێت، ئەوا نیشانەیە بۆ هەبوونی گونجانی ناوەکی بۆ پێوەرەکە بە گشتی(علاوي ورضوان، ٢٠٠٨، ٣٧١).

بە مەبەستی ناسینی ئاستی خاوەندارێتی ڕاپرسیاوی (پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکووک) بۆ سیفەتی گونجانی ناوەکی، و هەبوونی تەبایی لە نێوان بڕگەکان لەگەڵ ئەو ڕەهەندەی سەر بەئەو و لەگەڵ تەواوی ڕاپرسیاوەکەدا، هەردوو توێژەر هەستا بە دەرهێنانی هاوکۆلکەکانی هاوپەیوەندی لە نێوان نمرەی هەر بڕگەیەک لە بڕگەکانی ڕاپرسیاوەکە و نمرەی گشتی ئەو ڕەهەندەی سەر بەوێتی لە لایەک، و لە نێوان نمرەی هەر بڕگەیەک لەگەڵ نمرەی گشتی ڕاپرسیاوەکە لە لایەکی ترەوە. ئەمەش لە ڕێگەی بەکارهێنانی ئامرازی ئاماریی (هاوکۆلکەی هاوپەیوەندی پیرسۆن) بۆ دۆزینەوەی ئەنجامی ئەم پەیوەندییانە، و خشتەی (٨) ئەنجامەکانی گونجانی ناوەکیی ڕاپرسیاوەکە نیشان دەدات.

خشتەی (٨) گونجانی ناوەکیی ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی

ڕەهەندەکان	بڕگەکان	هاوپەیوەندیی نمرەی بڕگە لەگەڵ نمرەی ڕەهەندەکە		هاوپەیوەندیی نمرەی بڕگە لەگەڵ نمرەی گشتیی ڕاپرسییەکە	
		پلەی هاوپەیوەندی	ئاستی واتاداری	پلەی هاوپەیوەندی	ئاستی واتاداری
بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە	١	٠,٤٤٠	٠,٠٠٠	٠,٣١٤	٠,٠٠٠
	٢	٠,٧٧٦	٠,٠٠٠	٠,٦١٦	٠,٠٠٠
	٣	٠,٧٤٥	٠,٠٠٠	٠,٦١٣	٠,٠٠٠
	٤	٠,٧١١	٠,٠٠٠	٠,٦٢٠	٠,٠٠٠
	٥	٠,٥٥٦	٠,٠٠٠	٠,٤٥٢	٠,٠٠٠
ڕاگەیاندن	٦	٠,٧٨٥	٠,٠٠٠	٠,٥٩١	٠,٠٠٠
	٧	٠,٧٣٧	٠,٠٠٠	٠,٥١٤	٠,٠٠٠

ڕەهەندەکان	بڕگەکان	هاوپەیوەندیی نمرەی بڕگە لەگەڵ نمرەی ڕەهەندەکە		هاوپەیوەندیی نمرەی بڕگە لەگەڵ نمرەی گشتیی ڕاپرسییەکە	
		پلەی هاوپەیوەندی	ئاستی واتاداری	پلەی هاوپەیوەندی	ئاستی واتاداری
	٨	٠,٧٤٩	٠,٠٠٠	٠,٥٤٣	٠,٠٠٠
	٩	٠,٧٨٧	٠,٠٠٠	٠,٦١٠	٠,٠٠٠
	١٠	٠,٦٠٦	٠,٠٠٠	٠,٦٤٢	٠,٠٠٠
پێگەی فەرمی	١١	٠,٧٧٨	٠,٠٠٠	٠,٦٣٣	٠,٠٠٠
	١٢	٠,٥٤٠	٠,٠٠٠	٠,٦٧٦	٠,٠٠٠
	١٣	٠,٨٠٨	٠,٠٠٠	٠,٧٠١	٠,٠٠٠
	١٤	٠,٨٠٩	٠,٠٠٠	٠,٦٠٨	٠,٠٠٠
	١٥	٠,٧٩٧	٠,٠٠٠	٠,٧١٥	٠,٠٠٠
	١٦	٠,٧٢٩	٠,٠٠٠	٠,٨٧١	٠,٠٠٠
فێرکردن و دامەزراوە ئەکادیمییەکان		٠,٧٧٣	٠,٠٠٠	٠,٦٥٥	٠,٠٠٠
	١٨	٠,٧٧٥	٠,٠٠٠	٠,٦٠٠	٠,٠٠٠
	١٩	٠,٧٨٠	٠,٠٠٠	٠,٦٢٣	٠,٠٠٠
	٢٠	٠,٦٧٢	٠,٠٠٠	٠,٦٨٢	٠,٠٠٠
	٢١	٠,٦٨٠	٠,٠٠٠	٠,٥٠٦	٠,٠٠٠

لە تێبینیکردنی خشتەی (٨) دەردەکەوێت کە سەرجەم بڕگەکانی ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکووک، لە لایەکەوە هاوسەنگیی ناوەکیی واتاداریان لەگەڵ کۆی گشتیی ڕاپرسییەکەدا هەبووە، و لە لایەکی تریشەوە لەگەڵ ئەو ڕەهەندانەی کە سەر بەئەوانن، بە شێوەیەک پلەکانی پەیوەندی (الارتباط) لە نێوان بڕگەکانی ڕەهەندی "بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە" لەگەڵ نمرەی گشتیی ڕەهەندەکە لە نێوان (0.440-0.776) بووە، و لەگەڵ نمرەی گشتیی ڕاپرسییەکە لە نێوان (0.314-0.620) بووە. سەبارەت بە بڕگەکانی ڕەهەندی "ڕاگەیاندن"، پلەکانی پەیوەندییان لەگەڵ نمرەی گشتیی ڕەهەندەکە لە نێوان (0.606-0.787)و لەگەڵ نمرەی گشتیی ڕاپرسییەکە لە نێوان (0.514-0.642) بووە، هەروەها ڕەهەندی "پێگەی فەرمی" پلەکانی پەیوەندیی بڕگەکانی لەگەڵ نمرەی گشتیی ڕەهەندەکە لە نێوان (0.540-0.809) و لەگەڵ نمرەی گشتیی ڕاپرسییەکە لە نێوان-0.608) (0.871بووە، لە کاتێکدا پلەکانی پەیوەندی لە نێوان بڕگەکانی ڕەهەندی "خوێندن و دامەزراوە ئەکادیمییەکان" و نمرەی گشتیی ڕەهەندەکە لە نێوان (0.672-0.780) و لەگەڵ نمرەی گشتیی ڕاپرسییەکە لە نێوان (0.506-0.682) بووە، سەرجەم ئەم پەیوەندییانە لە ئاستی واتاداریی (0.000) دابوون، بەمەش ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی پارێزگاری لە کۆی (٢١) بڕگەکەی خۆی دەکات بێ ئەوەی هیچ گۆڕانکارییەکیان تێدا بکرێت.

هاوکۆلکەی جێگیری

جێگیریی ڕاپرسراو ئاماژەیە بۆ توانای پێدانی ئەنجامی جێگیر لەکاتی بەکارهێنانی لە بارودۆخی هاوشێوەدا، وە ئەوەی کە بە شێوەیەکی بەرچاو لەژێر کاریگەریی هۆکارە هەڕەمەکییەکان یان بارودۆخە دەرەکییەکاندا نییە، ئەمەش ڕەنگدانەوەی متمانەپێکراویی ڕاپرسراوەکەیە لە پێوانی ئەو چەمکەی کە ئامانجکراوە، جگە لەوەش هەبوونی سیفەتی جێگیری لە ڕاپرسراودا وا دەکات ئەو ئەنجامانەی بەدەست دێن باوەڕپێکراوتر بن و بتوانرێت لە دەرئەنجامەکانی توێژینەوەکەدا پشتیان پێ ببەسترێت. لەمبارەیەوە (Rahal & Adorjan, 2024) ئاماژە بەوە دەکەن کە جێگیری بریتییە لە ڕادەی توانای بەدەستهێنانی ئەنجامی ورد لەکاتی بەکارهێنانی ئامرازی پێوانەکردن لە بۆنە و گرووپە هاوشێوەکانی ئەوانەی کە خراونەتە ژێر توێژینەوە، و لە ئەنجامدا ڕەنگدانەوەی پلەی یەکتەرگرتن و جێگیرییە تێیدا(Rahal & Adorjan, 2024).

هەردوو توێژەر هەستاوە بە دەرهێنانی جێگیریی ڕاپرسراوی (پێگە و شوێنی زمانی کوردی لە شاری کەرکووک) لە ڕێگەی بەکارهێنانی لەتبوونی نیوەیی لەسەر فۆرمەکانی نموونەی ئامادەکردن کە ژمارەیان (١٩٨) فۆرم بووە.

هاوکۆڵەی جێگیری بە ڕێگەی لەتکردنی ناوەند

ڕێگەی جێگیری بە لەتکردنی ناوەند بریتییە لە دابەشکردنی ڕاپرسییەکە بۆ دوو بەش و شیکردنەوەی گونجانی وەڵامەکان لە نێوان ئەم دوو بەشەدا، بە جۆرێک دەربڕینەکان (بڕگەکان) دەکرێن بە دوو بەشەوە کە ژمارە تاک و جووتەکان لەخۆ دەگرن، پاشان پەیوەندیی هاوپەیوەندی لە نێوان نمرەکانی هەر دوو بەشەکەدا هەژمار دەکرێت بۆ هەڵسەنگاندنی ئاستی توانایان لە پێوانەکردنی ئەو چەمکەی مەبەستە بپێورێت، هەبوونی هاوپەیوەندییەکی بەرز لە نێوان دوو بەشەکەی ڕاپرسییەکەدا ئاماژەیە بۆ ئەوەی هەر دووکیان ئەنجامی هاوشێوە دەدەن، ئەمەش نیشانەی جێگیری و گونجانی ناوەکیی ڕاپرسییەکەیە، جگە لەوەی کار دەکات بۆ هەڵسەنگاندنی یەکگرتوویی ناوەکیی ڕاپرسییەکە.

دواتر ئەنجامەکانی هاوپەیوەندی لە ڕێگەی کۆمەڵێک هاوکێشەی ئامارییەوە چارەسەر دەکرێن بۆ دەرهێنانی جێگیریی گشتی(Miller & Lovler, 2020)، ئاماژە بەوە دەکەن کە لەتکردنی ناوەند پێکدێت لە دابەشکردنی پێوەرەکە بۆ دوو نیوە، پاشان بەراوردکردنی کۆمەڵە نمرە تاکەکان لە نیوەی یەکەمدا لەگەڵ کۆمەڵە نمرە جووتەکان لە نیوەی دووەمدا، دەکرێت هەر دوو نیوەکە لە ڕووی درێژی و ناوەڕۆکەوە هاوتا بن یان لە هاوتاییەوە نزیک بن، بۆ ئەوەی ئەم ڕێگەیە جێگیرییەک بەدەست بهێنێت کە بە وردی و جێی متمانەیی بناسرێتەوە (Miller & Lovler, 2020, 139).

هەردوو توێژەر هەستاوە بە دەرهێنانی هاوکۆڵەی جێگیری بۆ ڕاپرسی ماڵپەڕی زمانی کوردی لە ڕێگەی دابەشکردنی دەربڕینەکانی ڕاپرسییەکە -کە لە (٢١) دەربڕین پێکدێت- بۆ دوو نیوە، نیوەی یەکەم دەربڕینە تاکەکانی ناو ڕاپرسییەکە لەخۆ دەگرێت، لە کاتێکدا نیوەی دووەم دەربڕینە جووتەکانی لەخۆ گرتووە. بەمەش هەر تاکێکی نموونەی ئامادەکردن خاوەنی دوو نمرەیە کە هەر یەکێکیان نوێنەرایەتی نیوەی وەڵامەکان دەکات، پاشان پەیوەندیی هاوپەیوەندی لە نێوان ئەو دوو نمرەیەدا لە ڕێگەی هاوکۆڵەی هاوپەیوەندی (پیرسۆن) دۆزراوەتەوە بۆ گەیشتن بە نیوەی جێگیرییەکە.

بۆ مەبەستی بەدەستهێنانی بەهای جێگیریی تەواوی ڕاپرسییەکە، هەردوو توێژەر ئەنجامەکەی بە هاوکێشەی (گۆتمان - جتمان) چارەسەر کردووە، وەک (رضوان، ٢٠٠٦) ئاماژەی پێ دەکات، لە کاتی پەنابردن بۆ ڕێگەی لەتکردنی ناوەند بۆ دەرهێنانی جێگیریی پێوەرێکی برگە تاک، دەکرێت ئەم برگانە بۆ دوو نیوەی یەکسان یان نزیک لە یەکسان دابەش بکرێن(رضوان، ٢٠٠٦، ١١٢). خشتەی (٩) هاوکۆلەی جێگیری بۆ ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی بە ڕێگەی لەتکردنی ناوەند نیشان دەدات.

خشتەی (٩) جێگیریی ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی بە شێوازی لەتکردنی ناوەند

نیوەی جێگیری	هاوکێشەی گوتمان	جێگیریی گشتی
٠,٨٧٧	$G = 2(1- /s^2-s1^2-s2^2/s2)$	٠,٩٣٤

ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی بە شێوازی کۆتایی

دوای دڵنیابوونەوە لەوەی کە ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکووک خاوەنی تایبەتمەندییە زانستییەکانی (ڕاستگۆیی و جێگیرییە)، شێوازی کۆتایی ڕاپرسییەکە لەسەر (٢١) برگە جێگیر بوو وەک لە پاشکۆی ژمارە (٧)دا هاتووە، ئەم برگانە بەسەر (٤) ڕەهەندا دابەش دەبن کە بریتین لە: (بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە، ڕاگەیاندن، پێگەی فەرمی، پەروەردە و دامەزراوە ئەکادیمییەکان)، بە ڕێژەی (٥، ٥، ٦، ٥) برگە بۆ هەر ڕەهەندێک بەپێی ڕیزبەندی. ئەم برگانە بەپێی ئەو زنجیرە پۆلینکردنەی لە ڕەهەندەکاندا هاتووە خستراونەتە ڕوو، وەک لە خشتەی ژمارە (٨)دا ڕوون کراوەتەوە.

وەڵامدانەوەی برگەکانی ڕاپرسییەکە لە ڕێگەی جێگرەوەکانی وەڵامدانەوە دەبێت بەپێی پێوەری پێنجیی (لیکەرت)، کە بریتین لە :(**بە تەواوی هاوڕام، زۆربەی کات هاوڕام، هەندێک جار هاوڕام، بە دەگمەن هاوڕام، هاوڕا نیم**) کە کێشی نمرەکانیان بەم شێوەیە (٥، ٤، ٣، ٢، ١) بەپێی ڕیزبەندی. لێرەشەوە، بەرزترین نمرە کە هەر تاکێکی نمونەی لێکۆڵینەوەکە بتوانێت بەدەستی بهێنێت لە کاتی وەڵامدانەوەی ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی بریتییە لە (١٠٥) نمرە، لە کاتێکدا کەمترین نمرە کە بتوانێت بەدەستی بهێنێت بریتییە لە (٢١) نمرە.

جێبەجێکردنی کۆتایی ڕاپرسینەی توێژینەوە

هەردوو هەردوو توێژەر هەستا بە جێبەجێکردنی ڕاپرسیی (پێگەی زمانی) لە شاری کەرکووکدا لەسەر نموونەیەکی پێکهاتوو لە (١٤٤) هاوواڵاتیی کورد لە شاری کەرکووکدا، کە وەک نموونەی جێبەجێکردنی کۆتایی دیاریکرابوون، پرۆسەی جێبەجێکردنەکە لە ماوەی نێوان (٢٠٢٥/١١/٥) تاوەکو (٢٠٢٥/١١/٢٠) ئەنجامدرا، جێبەجێکردنەکە بە دوو شێوە بوو: شێوازی کاغەزی لە ڕێگەی دابەشکردنی فۆرمی چاپکراو، و شێوازی ئەلیکترۆنی لە ڕێگەی بەکارهێنانی فۆرمی ئەلیکترۆنی (Google Form). لینکی ڕاپۆرسینەکان لە ڕێگەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانی وەک (WhatsApp، Viber، Telegram) و بۆ ئەندامانی نموونەکە نێردرا. دوای تەواوبوونی پرۆسەکە، ژمارەی ئەو فۆرمانەی (کاغەزی و ئەلیکترۆنی) کە گەڕانەوە گەیشتە (١٣٣) فۆرم، لە کاتێکدا (١١) فۆرم وەڵام نەدرانەوە.

ئامرازە ئامارییەکانی بەکارهاتوو لە توێژینەوەکەدا

هەردوو هەردوو توێژەر بۆ چارەسەرە ئامارییەکانی ناو ئەم توێژینەوەیە پشتی بە جانتای ئاماری (SPSS)بەستووە، ئەوەش لە ڕێگەی بەکارهێنانی کۆمەڵێک ئامرازی ئامارییەوە بەم شێوەیەی خوارەوە:

- **ڕێژەی هاوتایی (گونجاو) :**دووجای کای

- **یەکگرتوویی ناوەکی:** هاوپەیوەندی سادەی (پیرسۆن).

- **جێگیری:** لەتکردنی ناوەند (Split-half) ، ڕێگەی ئەلفای کرۆنباخ، هاوکێشەی (سپێرمان – براون)، و هاوکێشەی (گوتیمان).

- **ئاستەکان:** درێژیی پۆل، ناوەندی ژمێرەیی، لادانی پێوانەیی، ڕێژەی سەدی، و ئاستی واتاداری(Sig).

شێوازی دیاریکردنی ئاستەکان بۆ برگەکان، ڕەهەندەکان و ئەنجامی کۆتایی ڕاپرسییەکانی توێژینەوە

هەردوو هەردوو توێژەر شێوازی (درێژیی پۆل)ی پەیرەو کردووە بۆ دیاریکردنی ئەم ئاستانە، وەک(Alkharusi, 2022) ئاماژەی پێ دەدات کە دەکرێت ئاستەکان بۆ برگەکانی ئامرازی پێوانەکردن دابنرێن لە ڕێگەی پۆلێنکردنی داتاکان بۆ چەند پۆلێکی ناوەندە ژمێرارییەکان، و پێویستە ئەم پۆلانە لە درێژیدا یەکسان بن، هەر پۆلێک ناونیشانێکی وەسفیی دەبێت کە گونجاو بێت لەگەڵ سروشتی ئەو گۆڕاوەی دیراسە دەکرێت. هەروەها دەبێت ژمارەی پۆلەکان یەکسان بێت بە ژمارەی کێشی بژاردەکان. بۆ نموونە: لە کاتی پەیڕەکردنی پێوەری (لیکرتی پێنجیی)، دەکرێت ئاستی گۆڕاوەکە لە (زۆر نزم)ەوە تا (زۆر بەرز) وەسف بکرێت، وەک لە خشتەی (٩)دا ڕوون کراوەتەوە.

خشتەی (١٠) لێکدانەوەی پۆلێنکردنی ئاستەکان نیشان دەدات بەپێی پێوەری پێنجیی لیکەرت

پۆل	ڕێژەی سەدی	ئاست
١ – ١,٨٠	٢٠% - ٣٦%	زۆر نزم
١,٨١ – ٢,٦٠	>٣٦% - ٥٢%	نزم
٢,٦١ – ٣,٤٠	>٥٢% - ٦٨%	مامناوەند
٣,٤١ – ٤,٢٠	>٦٨,٢%-٨٤%	بەرز
٤,٢١ – ٥,٠٠	>٨٤%-١٠٠%	زۆر بەرز

(Alkharusi, 2022, p. 15)

خستنەڕووی ئەنجامەکان و تاوتوێکردنیان

- خستنەڕووی ئەنجامەکانی ئامانجی یەکەم کە ناونیشانەکەی بریتییە لە (خستنەڕووی ڕاستی پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکووک لە ڕوانگەی هاووڵاتییانی کوردی نیشتەجێی شارەکەوە) و تاوتوێکردنیان.

دوای دیاریکردنی ئاستەکانی ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکووک لە ڕێگەی بەکارهێنانی پێوەری درێژیی پۆل، و دەرهێنانی ئەنجامەکانی جێبەجێکردنی کۆتایی، و چارەسەرکردنی ئەم ئەنجامانە لە ڕووی ئامارییەوە، توێژەر ئەم ئەنجامانەی خوارەوەی بەدەست هێنا:

خشتەی (١١) ئاستەکانی ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی و ڕەهەندەکانی

ڕەهەند	ماماوەندی ژمێریاری	لادانی پیوانەیی	ڕێژەی سەدی	ئاست
بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە	٣,٩٨	٠,٩١٠	%٧٩,٦	بەرز
ڕاگەیاندن	٤,٢٧	٠,٩٢٨	%٨٥,٤	زۆر بەرز
پێگەی فەرمی	٣,٣٨	١,٢٣٧	%٦٧,٦	ماماوەند
پەروەردە و دامەزراوە ئەکادیمییەکان	٣,٤٥	١,٢٣٨	%٦٩	بەرز
ڕاپرسی	**٣,٧٧**	**١,٠٧٨**	**%٧٥,٤**	**بەرز**

لە خشتەی (١١)دا دەردەکەوێت کە ئاستەکانی ڕەهەندەکانی ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکووکدا لەنێوان (ماماوەند، بەرز، و زۆر بەرز)دا بوون؛ بە جۆرێک ڕەهەندی (بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە) ئاستێکی بەرزی بەدەستهێناوە بەهۆی هەبوونی ناوەندێکی ژمێریاری کە گەیشتووەتە (٣,٩٨) و ڕێژەی سەدی (%٧٩,٦). ڕەهەندی (ڕاگەیاندن) ئاستێکی زۆر بەرزی بەدەستهێناوە بە ناوەندێکی ژمێریاری (٤,٢٧) و ڕێژەی سەدی (%٨٥,٤). سەبارەت بە ڕەهەندی (پێگەی فەرمی)، ئاستێکی ماماوەندی بەدەستهێناوە بە ناوەندێکی ژمێریاری (٣,٣٨) و ڕێژەی سەدی (%٦٧,٦). لە کاتێکدا ڕەهەندی (خوێندن و دامەزراوە ئەکادیمییەکان) ئاستێکی بەرزی بەدەستهێناوە بە ناوەندێکی ژمێریاری (٣,٤٥) و ڕێژەی سەدی (%٦٩). بە گشتی، ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی ئاستێکی بەرزی بەدەستهێناوە بە ناوەندێکی ژمێریاری (٣,٧٧) و ڕێژەی سەدی (%٧٥,٤).

ئەو ئەنجامە بەرزەی ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکووک کە خشتەی ژمارە (١٨) نیشانی دەدات، لای توێژەر دەگەڕێتەوە بۆ ئەو ئاستە بەرچاوەی کە توێژە بەرفراوانەکانی دانیشتووانی شارەکە لە پەیوەندییەکانی نێوان خۆیاندا پشتی پێ دەبەستن، ئەمەش بەڵگەیە لەسەر جێگیربوونی زمانەکە وەک توخمێکی ڕەسەن لە پێکهاتەی زمانەوانیی کۆمەڵگەی ناوخۆیی کەرکووکدا، هەروەها توانای زمانەکە بۆ گێڕانی ڕۆڵی وەک وێستگەیەکی پەیوەندی لە بارودۆخە جیاوازەکانی ژیاندا. جگە لەوەش، ئامادەیی دیاری زمانی کوردی لە کایەی پەیوەندی و ڕاگەیاندندا، کە بە ڕوونی لە ڕێگەی بەکارهێنانی وەک ئامرازێکی گواستنەوەی هەواڵە سیاسی، کولتووری و کارگێڕییەکان لە دەزگاکانی ڕاگەیاندنی جۆراوجۆردا دەرکەوتووە. ئەم ڕۆڵە پەیوەندیبەخش و ڕاگەیاندنە تەواوکەری ئەو ڕۆڵەیە کە دامەزراوە پەروەردەیی و ئەکادیمییەکان دەیگێڕن لە ڕووی ئەو پاڵپشتی و بایەخەی کە ئەم زمانە لە چوارچێوە پەروەردەیی و فێرکارییەکاندا پێی دەدرێت. لێرەوە دەتوانرێت بگەینە ئەو دەرئەنجامەی کە ئەو پێگەیەی زمانی کوردی لە نەخشەی زمانە باوەکانی شارەکەدا هەیەتی، پێگەیەکی پێشەنگە، کە ڕەنگدانەوەی ئاستێکی بەرزی قبوڵکردنیەتی لە هەردوو ئاستی فەرمی و کۆمەڵایەتیدا، ئەمەش توانای

Journal Of Babylon Center For Humanities Studies 2026 Volume :16 Issue : 6
(ISSN): 2227-2895 (Print) (E-ISSN):2313-0059 (Online)

بەردەوامبوونی وەک زمانێکی زیندوو و کارا لە پێکهاتەی زمانەوانی و کەلتوریی شاری کەرکووکدا پێ دەبەخشێت.

(Chahhou, 2014) ئاماژە بەوە دەکات کە پێگەی زمان لە کۆمەڵگەدا ئاماژەیە بۆ پرۆسەی پلاندانان بۆ شوێنەوار و جێگەی ئەو زمانە، ئەوەش لە ڕێگەی تەرخانکردنی ئەرکی دیاریکراو بۆی لە بوارە جیاوازەکاندا، وەک بواری فەرمی، پەروەردە، ڕاگەیاندن، و کار و بازرگانی؛ بۆیە بەهای زمان فراوانتر دەبێت هەر کاتێک مەودای دانپێدانانی دامەزراوەیی بۆی فراوانتر بێت (Chahhou, 2014, p. 9).

بە مەبەستی لێکدانەوەی ئەنجام و ئەو ئاستەی کە دەستەواژەکانی ڕەهەندەکانی ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی بەدەستیان هێناوە، توێژەر هەوڵیداوە ئەنجام و ئاستی دەستەواژەکانی هەر ڕەهەندێک بە جیا بخاتە ڕوو و گەنگەشەیان بکات .

خشتەی (١٢) ئاستی دەستەواژەکانی ڕەهەندی بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە

ز	بڕگە	مامناوەندی ژمێریاری	لادانی پێوانەیی	ڕێژەی سەدی	ئاست
١	زمانی کوردی بنەمای پەیوەندی ڕۆژانەی نێوان دراوسێ و دۆستانە و لە کۆبوونەوە و بۆنە کۆمەڵایەتییەکاندا بەکاردێت	٤,٦٣	٠,٥٧٥	%٩٢,٦	زۆر بەرز
٢	دانیشتوانی کەرکوک لە نەتەوە جیاوازەکان لە کاتی بەشداریکردن لە بۆنە کۆمەڵایەتییەکاندا بە زمانی کوردی قسە دەکەن	٣,٨٥	٠,٩٧٠	%٧٧	بەرز
٣	خەڵکی نەتەوە جیاوازەکان لە کاتی مامەڵەکردن لەگەڵ فرۆشیار و کڕیار لە بازاڕەکاندا زمانی کوردی بەکاردەهێنن	٣,٧٠	١,٠٣١	%٧٤	بەرز
٤	لە کافێ و چێشتخانەکاندا لە نێو خەڵکی نەتەوە جیاوازەکاندا بە زمانی کوردی قسە دەکرێت	٣,٩٣	١,٠٢٧	%٧٨,٦	بەرز
٥	زمانی کوردی لە کۆبوونەوە ناوخۆییەکانی نێوان تاکەکان بۆ گفتوگۆکردن لەسەر پرسە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان بەکاردێت	٣,٨٢	٠,٩٤٩	%٧٦,٤	بەرز
ڕەهەند		**٣,٩٨**	**٠,٩١٠**	**%٧٩,٦**	**بەرز**

لە خشتەی (١٢)دا دەردەکەوێت کە بڕگەکانی ڕەهەندی بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانە ئاستی (زۆر بەرز و بەرز)یان بەدەستهێناوە؛ بە جۆرێک بڕگەی (١) ئاستی زۆر بەرزی بەدەستهێناوە بە ناوەندی ژمێریاریی (٤,٦٣)، لە کاتێکدا بڕگەکانی (٢، ٣، ٤، ٥) ئاستی بەرزیان بەدەستهێناوە بەهۆی هەبوونی ناوەندی ژمێریاریی (٣,٨٥، ٣,٧٠، ٣,٩٣، ٣,٨٢). ڕەهەندەکەش بە شێوەیەکی گشتی ئاستی بەرزی بەدەستهێناوە بە ناوەندی ژمێریاریی (٣,٩٨) و ڕێژەی سەدی (79.6%).

ئەو ئەنجامە بەرزەی کە ڕەهەندی بڵاوبوونەوە و بەکارهێنانی ڕۆژانەی زمانی کوردی نیشانی داوە، توێژەر دەیناسێنێت بۆ ئەو ئامادەییە کارا و بەهێزەی کە زمانی کوردی لە ژیانی ڕۆژانەی دانیشتووانی شاری کەرکووکدا هەیەتی، ئەم زمانە تەنیا وەک زمانێکی نەتەوەیەکی دیاریکراو نەماوەتەوە، بەڵکو کاریگەرییەکەی لەوە تێپەڕیوە و بووەتە زمانێکی گشتی بۆ پەیوەندیکردن لە نێوان تاک و گروپە جیاوازەکانی شارەکەدا، بەکارهێنانی بەردەوام و دووبارەی ئەم زمانە لە بۆنە و دیدارە کۆمەڵایەتییە نارەسمییەکاندا، کردوویەتی بە ئامرازێکی لێکتێگەیشتن و لێنزیکبوونەوە لە نێوان پێکهاتە جیاوازە نەتەوەیی، ئایینی و نەتەوەییەکانی شارەکەدا. ئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەوەی کە زمانی کوردی خاوەنی قبوڵکردنێکی کۆمەڵایەتی تەواو و ئامادەییەکی کردەییە کە وای لێدەکات ببێتە زمانی پەیوەندیی ژینگەیی لە شارەکەدا، و ڕۆڵی تەنیا وەک زمانێکی ناوخۆیی بۆ گروپێکی دیاریکراو سنووردار نەبێت، جگە لەوەش، پشت بەستن بە زمانی کوردی لە شوێنە گشتی و کات بەسەربردنەکان وەک بازاڕ و چایخانەکان و هاوشێوەکانیان، ئەو سوودە گەورەیە دەسەلمێنێت کە ئەم زمانە پێشکەشی دەکات؛ چونکە هاوڵاتیانی خاوەن ڕەچەڵەک و نەتەوە جیاوازەکان، وەک ئامرازێکی کارا دەیناسن کە ئاسانکاریی مامەڵە ڕۆژانەکان و ڕەوتی بازرگانی و ئابووری مسۆگەر دەکات، هەروەها ئەو گفتوگۆ سیاسی و کۆمەڵایەتییانەی بە زمانی کوردی ئەنجام دەدرێن، وایان کردووە ئەم زمانە ببێتە سەرچاوەیەکی مەعریفی کە دانیشتووانی شارەکە بە هەموو ناسنامە جیاوازەکانیانەوە بۆ دەربڕینی کێشە چارەنووسسازەکان پشتی پێ ببەستن. ئەمەش توانای ئەوەی پێ دەبەخشێت کە ڕای گشتی ناوخۆیی دروست بکات و پێگەی خۆی وەک یەکێک لە پایە سەرەکییەکانی پێکەوەژیان لە شاری کەرکووکدا بپارێزێت.

ئەمەش هاوتایە لەگەڵ ئەوەی (Fransisca, 2023) ئاماژەی پێداوە، کە بەکارهێنانی ڕۆژانەی زمان ڕۆڵێکی زیندوو دەگێڕێت لە بەرزکردنەوەی پێگەی زمانەکە لە ڕێگەی گۆڕینی لە تەنیا دەستەواژەیەکی هێماییەوە بۆ ئامرازێک بۆ بەستنەوەی گەل و کەلتورە جیاوازەکان، ئەویش بەهۆی ئەوەی دەبێتە هۆکارێکی سەرەکی بۆ کردنەوەی ئاسۆکانی زانست و بازرگانی و بنیاتنانی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییە باشەکان، بەمەش زمان پێگەی خۆی بەدەستدەهێنێت وەک کاریگەرترین و ڕەوانترین هۆکاری پەیوەندیکردن لە ژیانی تاکەکاندا (Fransisca, 2023, p. 300).

خشتەی (١٣) ئاستەکانی دەربڕینەکانی ڕەهەندی ڕاگەیاندن

ز	بڕگە	مامناوەندی ژمێریاری	لادانی پێوانەیی	ڕێژەی سەدی	ئاست
١	میدیاکان لەڕێگەی خستنەڕووی لە بەرنامەی زۆرێک لە ڕادیۆ و تەلەفزیۆنەکاندا بەشداری لە بەهێزکردنی بوونی زمانی کوردی لە شاری کەرکوکدا دەکەن	٤,٢٧	١,٠٠٤	%٨٥,٤	زۆر بەرز
٢	زۆرێک لە ڕۆژنامەنووسان و پەیامنێران لە کاتی ڕووماڵکردنی ڕووداوە ناوخۆییەکان زمانی کوردی لە ڕاپۆرتەکانیاندا بەکاردەهێنن	٤,٥٠	٠,٨٣٧	%٩٠	زۆر بەرز
٣	بەکارهێنانی زمانی کوردی لە سۆشیال	٤,٤٦	٠,٨٤٦	%٨٩,٢	زۆر بەرز

ز	بڕگە	مامناوەندی ژمێریاری	لادانی پێوانەیی	ڕێژەی سەدی	ئاست
	میدیادا بەربڵاوە بۆ دەربڕینی بیروڕای کۆمەڵ و بەرزکردنەوەی پەیوەندی نێوان تاکەکان				
٤	زۆرێک لە ماڵپەڕ و گۆڤارە ناوخۆییەکان ناوەڕۆک بە زمانی کوردی پێشکەش دەکەن بۆ هۆشیارکردنەوەی دانیشتوانی کەرکوک	٤,٣٤	٠,٩٥٢	%٨٦,٨	زۆر بەرز
٥	زمانی کوردی لە ڕیکلامی بازرگانی و ئابووری لە کاتی بانگەشەکردنی کاڵادا بەکاردێت	٣,٧٩	١,٠٠٢	%٧٥,٨	بەرز
	ڕەهەند	**٤,٢٧**	**٠,٩٢٨**	**%٨٥,٤**	**زۆر بەرز**

خشتەکە (١٣) ئەوە نیشان دەدات کە ئەو ئاستانەی بڕگەکانی ڕەهەندی ڕاگەیاندن بەدەستیان هێناوە، لە نێوان (زۆر بەرز و بەرز)دا بوون؛ بە جۆرێک بڕگەکانی (١، ٢، ٣، ٤) ئاستی زۆر بەرزیان بەدەستهێناوە بەهۆی هەبوونی ناوەندی ژمێریاریی (٤,٢٧، ٤,٥٠، ٤,٤٦، ٣٤.٤)، هەروەها بڕگەی (٥) ئاستی بەرزی بەدەستهێناوە بە ناوەندی ژمێریاریی (٣,٧٩). ڕەهەندی ڕاگەیاندن بە شێوەیەکی گشتی ئاستی زۆر بەرزی بەدەستهێناوە بە ناوەندی ژمێریاریی (٤,٢٧) و ڕێژەی سەدی (٦٠,٤٢٪).

ئەنجامە زۆر بەرزەکەی ڕەهەندی ڕاگەیاندن ئاماژە بەوە دەکات کە زمانی کوردی خاوەن ئامادەییەکی میدیایی جێگیر، بەرچاو و فرە ڕەهەندە لە شاری کەرکووکدا، و بووەتە زمانێکی دانپێنراو لە فەزای گشتیدا، هەروەها چیتر تەنیا زمانێک نییە کە بە زارەکی لە نێوان تاکەکاندا بەکاربهێنرێت، توێژەر دەتوانێت ئەمە بگەڕێنێتەوە بۆ پشتپەستنی زۆربەی کەناڵە ڕادیۆیی و تەلەفزیۆنییەکان پێی، و مامەڵەکردنی ڕۆژنامەنووسان و پەیامنێرانی ئاژانسەکانی هەواڵ بەم زمانە لە رووماڵکردنی هەواڵە ناوخۆیی و نێودەوڵەتییەکاندا، ئەمەش وای لێکردووە ببێتە زمانێکی سەرەکی لە زمانەکانی پیشەسازی هەواڵ و دروستکردنی ڕای گشتی، کە شەرعیەتێکی دامەزراوەیی پێ بەخشیوە و بەشداربووە لە قووڵکردنەوەی ڕەگ و ڕیشەی لە هۆشیاری میدیایی دانیشتووانی شارەکەدا، جگە لە گواستنەوەی گەورەی زمانی کوردی بۆ داگیرکردنی بوارەکانی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان و بەرزبوونەوەی پێوەرەکانی لە سۆشیاڵ میدیا و پلاتفۆرمە دیجیتاڵییەکاندا، کە بووەتە ئامرازێک بۆ دەربڕینی ڕا و هەڵوێستەکان و بنیاتنانی تۆڕی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان لە نێوان دانیشتووانی شارەکەدا، ئەمانەش هەمووی پێگەکەی وەک ڕەگەزێکی بنەڕەتی لە دارشتنی ناسنامەی کۆمەڵایەتی کوردی لە ناو شاری کەرکووکدا چەسپاندووە، و وای لێکردووە ببێتە یەکێک لەو کۆڵەکە سەرەکییانەی کە هەمووان بۆ تێگەیشتن لە واقیعی ئێستایان و کارلێکردن لەگەڵی، پشتی پێ دەبەستن.

لەم بارەیەوە، (Stuart-Smith, 2017) ئاماژە بەوە دەکات کە میدیا ڕۆڵێکی دیار دەگێڕێت لە بەرزکردنەوەی پێگە و شوێنی زمان، ئەویش لە ڕێگەی کارکردنی وەک سەرچاوەیەکی زمانەوانیی خاوەن واتای نوێ کە قسەکەران بۆ پەرەپێدانی کارلێکەکانیان سوودی لێ وەردەگرن، لە جیاتی سەپاندنی زۆرەملێی زمان، میدیا لە ڕێگەی بەهێزکردنی تایبەتمەندییەکانی و بەستنەوەی بە واتای ناوخۆیی لە ناو چوارچێوەیەکی بەرفراواندا، بەشدار دەبێت لە بڵاوبوونەوەیەکی بەربڵاو،

کە ئەمەش دەبێتە هۆی زیادبوونی ئامادەیی کۆمەڵایەتی زمانەکە (Stuart-Smith, 2017, p. 15).

خشتەی (١٤) ئاستەکانی دەربڕینی ڕەهەندی پێگەی فەرمی

ز	بڕگە	ماماوەندی ژمێریاری	لادانی پێوانەیی	ڕێژەی سەدی	ئاست
١	زمانی کوردی لە هەموو نامە و مامەڵە فەرمییەکان کە لە لایەن حکومەتی پارێزگاوە دەردەچێت، لەگەڵ زمانەکانی تردا بەکاردێت	٣,٥١	١,٣٠٣	%٧٠,٢	بەرز
٢	تابلۆ و تابلۆکانی حکومەت بە ڕوونی بڵاوبوونەوەی زمانی کوردی لە شەقام و باڵەخانە گشتییەکاندا دەردەخەن	٤,٢٠	١,٠٣٢	%٨٤	بەرز
٣	دانیشتن و کۆنفرانسەکانی ئەنجومەنی شار بە زمانی کوردی وەک زمانی فەرمی بەڕێوەدەچن، جگە لە زمانەکانی تر	٣,٥٨	١,١٠٧	%٧١,٦	بەرز
٤	یاسا و بڕیارەکانی دەسەڵاتی خۆجێیی پارێزگاکە بە زمانی کوردی بڵاودەکرێنەوە	٣,٢٣	١,٣١٢	%٦٤,٦	ماماوەند
٥	خوازیارانی کارە حکومییەکان بۆیان هەیە داواکاری و بڕوانامەکانیان بە زمانی کوردی پێشکەش بکەن	٢,٨٣	١,٤٥٦	%٥٦,٦	ماماوەند
٦	دادگا ناوخۆییەکان بۆ نووسینی شایەتحاڵ و لێدوانی شایەتحاڵ پشت بە زمانی فەرمی دەبەستن بە زمانی کوردی	٢,٩٣	١,٢١٥	%٥٨,٦	ماماوەند
	ڕەهەند	**٣,٣٨**	**١,٢٣٧**	**%٦٧,٦**	**ماماوەند**

لە خشتەی (١٤) دەردەکەوێت کە ئاستی بڕگەکانی ڕەهەندی پێگەی فەرمی لە نێوان (بەرز و ماماوەند) لێک نزیک بوونەتەوە، بڕگەکانی (١، ٢، ٣) ئاستی بەرزیان بەدەستهێناوە بە ناوەندی ژمێریاری (٣,٥١، ٤,٢٠، ٣,٥٨)، هەروەها بڕگەکانی (٤، ٥، ٦) ئاستی ماماوەندیان بەدەستهێناوە بە ناوەندی ژمێریاری (٣,٢٣، ٢,٨٣، ٢,٩٣). ڕەهەندی پێگەی فەرمی بە شێوەیەکی گشتی ئاستی ماماوەندی بەدەستهێناوە بە ناوەندی ژمێریاریی (٣,٣٨) و ڕێژەی سەدی (%٦٧,٦).

ئەنجامی ماماوەندی دووەپەرێزیی پێگەی فەرمی زمانی کوردی لە شاری کەرکووکدا، ئەوە دەردەخات کە ئەم زمانە لە دۆخێکی ڕاگوزەردایە و لە نێوان ناساندنی یاسایی شکڵی و بەرجەستەبوونی کردەییدا دێت و دەچێت، توێژەر پێی وایە ئەمە ڕەنگە بگەڕێتەوە بۆ ئامادەیی یاسایی و زمانەوانیی سنووردار و نارێکی زمانی کوردی لە ناو دامەزراوە خۆجێییە فەرمییەکاندا؛ ئەمەش ئەوە نیشان دەدات کە دانپێدانانی یاسایی و دەستووری بە مافەکانی، لە ڕووی پراکتیزەی دامەزراوەییەوە لە بوارە جیاجیاکانی مامەڵەی فەرمیدا، نەگەیشتووەتە قۆناغی

جێگیربوون، هەروەها ڕەنگە هۆکاری دەرکەوتنی ئەم ئەنجامە بگەڕێتەوە بۆ بوونی جۆرێک لە دوودڵی و ناجێگیری لە پابەندبوونی ئیدارە خۆجێییەکانی شارەکەدا سەبارەت بە کاراکردنی ڕۆڵی فەرمی زمانی کوردی لە ڕێکارە فەرمییەکاندا، جا چ لەو بەڵگەنامە نووسراوانەی لێیانەوە دەردەچێت، یان لە مامەڵەکردن لەگەڵ سەردانیکەران، ئەمەش دەکرێت بگەڕێندرێتەوە بۆ ئەو کۆسپە بیرۆکراسییانەی دێنە بەردەم ئەم زمانە و کەمیی کادیری پسپۆڕ کە بتوانن زمانەکە بکەنە زمانێکی کارگێڕی و جێبەجێکردن، لێرەوە، ئەم ئەنجامە ئەوە دەردەخات کە پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکووک هێشتا لە نێوان بوونی وەک زمانێکی سەرەکیی پێکهاتەیەکی گرنگی کۆمەڵگە، و وەک زمانێکی ناتەواو لە پێکهاتەی فەرمیی شارەکەدا، لە حاڵەتی گفتوگۆ و یەکلانەبوونەوەدایە، زمانێکە خاوەنی شەرعییەت و چوارچێوەی یاساییە، بەڵام هێشتا نەبووەتە زمانێکی سیستماتیک لە ناو جومگە کارگێڕی و دادوەرییە فەرمییەکانی شارەکەدا، ئەمەش وای کردووە لە نێوان گوتاری فەرمییەک کە لە چوارچێوەی فرەزمانییدا دانی پێدا دەنێت، و لە نێوان پراکتیکە ڕێکارییە شەرمنۆکەکان بۆ پێدانی پێگەی فەرمی لە ڕوکاری فەرمی شارەکەدا، لە دۆخێکی دووفاقیدا بژی.

لەم بارەیەوە (Lane-Mercier, Merkle and Koustas, 2018) پێیان وایە کە پێگەی فەرمیی زمان بریتییە لە چوارچێوەیەکی یاسایی کە چۆنیەتیی بەکارهێنانی لە دامەزراوەکانی دەوڵەتدا دیاری دەکات. ئەم پێگەیەش دەکرێت بە چەند شێوەیەک دەربکەوێت، لەوانە: بەخشینی سەروەریی زمانەوانی بە کەمینەکان لە هەرێمە تایبەتەکانی خۆیاندا لەگەڵ پاراستنی فرەزمانی لە حکوومەتی فیدراڵیدا، یان لە ڕێگەی بەدیهێنانی یەکسانیی تەواو بۆ هەموو زمانەکان، کە وا دەخوازێت هەموو بەڵگەنامە فەرمییەکان بە هەموو زمانە بەردەستەکان بڵاوبکرێنەوە بۆ ئەوەی هاووڵاتییان بتوانن زمانی دایکی خۆیان بەکاربهێنن، سەبارەت بە شێوەی سێیەم، بریتییە لە دابەشکردنی زمانە جیاوازەکان بەسەر بوارە دیاریکراوەکانی وەک پەرلەمان یان دەسەڵاتی دادوەری، بەمەش بەشداریی سیاسیی تەواو دەبەسترێتەوە بە توانای تاکەکان بۆ ڕاپەڕاندنی مامەڵە فەرمییەکان بە پشتبەستن بە زمانی دایکیان (Lane-Mercier et al., 2018, pp. 9–10).

خشتەی (١٥) ئاستەکانی دەربڕینەکانی دووریی فێرکردن و دامەزراوە ئەکادیمییەکان

ز	بڕگە	ماماناوەندی ژمێریاری	لادانی پێوانەیی	ڕێژەی سەدی	ئاست
١	بابەتەکانی بنەڕەتی لە دامەزراوە پەروەردەییەکانی کەرکوک، وەک قوتابخانە، پەیمانگا، زانکۆکان، بە زمانی کوردی دەخوێندرێن	٢,٩٩	١,٦٣٢	%٥٩,٨	ماماناوەند
٢	کتێب و سەرچاوەی پەروەردەیی بە زمانی کوردی وەک بەشێک لە پرۆگرامە پەسەندکراوەکانی خوێندن لە داموەزگا ئەکادیمییەکانی کەرکوک دابین دەکرێت	٤,٠٤	١,٠٣٠	%٨٠,٨	بەرز
٣	زانکۆکانی کەرکوک ڕێگە بە فێرخوازان	٢,٩٥	١,٥٤١	%٥٩	ماماناوەند

ز	بڕگە	ماماوەندی ژمێریاری	لادانی پێوانەیی	ڕێژەی سەدی	ئاست
	دەدەن زمانی کوردی وەک زمانی فەرمی فێرکردن و پەیوەندیکردن لە ناو زانکۆدا هەڵبژێرن				
٤	ژمارەیەکی بەرچاو لە کارمەندانی وانەوتنەوە و کارگێڕی لە دامەزراوە ئەکادیمییەکان دامەزراون کە شارەزای زمانی کوردین	٣,١٨	١,٢٩٩	%٦٣,٦	ماماوەند
٥	لە کەرکوک قوتابخانەی حکومی هەیە کە بە پێی یاساکان خوێندنی تەواو بە زمانی کوردی دابین دەکەن	٤,١١	٠,٦٩١	%٨٢,٢	بەرز
	ڕەهەند	**٣,٤٥**	**١,٢٣٨**	**%٦٩**	**بەرز**

خشتەی (١٥) ئەوە دەخاتە ڕوو کە ئاستی بڕگەکانی ڕەهەندی خوێندن و دامەزراوە ئەکادیمییەکان لە نیوان (ماماوەند و بەرز) بووە، بە جۆرێک بڕگەکانی (١، ٣، ٤) ئاستی ماماوەندیان بەدەستهێناوە بە تێکڕای ژمێریاری (٢,٩٩، ٢,٩٥، ٣,١٨)، هەردوو بڕگەی (٢، ٥) ئاستی بەرزیان بەدەستهێناوە بە تێکڕای ژمێریاری (٤,٠٤، ٤,١١). هەروەها ڕەهەندی خوێندن و دامەزراوە ئەکادیمییەکان بە شێوەیەکی گشتی ئاستی بەرزی بەدەستهێناوە بە تێکڕای ژمێریاری (٣,٤٥) و ڕێژەی سەدی (٦٩٪).

ئەنجامە بەرزەکەی ڕەهەندی پەروەردە و دامەزراوە ئەکادیمییەکان، گوزارشت لە ئامادەییەکی چەسپاوی زمانی کوردی دەکات لە سیستەمی پەروەردەیی فەرمیی شارەکەدا، ئەم ئەنجامەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە وەک ڕەگەزێکی سیمبوولی مامەڵە لەگەڵ زمانی کوردیدا ناکرێت، بەڵکو بەشێکی بنەڕەتییە لە پێکهاتەی پڕۆگرامی خوێندنی دامەزراوە ئەکادیمییەکانی شارەکە؛ ئەمەش لە ڕێگەی دابینکردنی ژێرخانی پێویست بۆ سەرکەوتنی، لە پڕۆگرامی فەرمیی خوێندنەوە تا دەگاتە بونیادنانی بنکەیەکی فێربوون کە زمانی کوردی وەک ڕەگەزێکی سەرەکی بۆ وەرگرتنی زانیاری بەکاردەهێنێت، سەرباری ئەمانە، هەبوونی کادیری مرۆیی لە مامۆستا و کارگێڕانی شارەزا لە زمانی کوردیدا لە چوارچێوەی سیستەمێکی قوتابخانەیی یەکگرتوو، لەگەڵ هەبوونی پابەندبوونی یاسایی و دامەزراوەیی بە مافی هاوڵاتیانی کورد بۆ خوێندن بە زمانی دایک، هەموو ئەمانە بەو هۆکارانە دادەندرێن کە بوونە هۆی بەدەستهاتنی ئەم ئەنجامە بەرزە.

لەم بارەیەوە (الجباري، ٢٠١٨) ئاماژە بەو دەورە دەکات کە دامەزراوە پەروەردەییەکان وەک ئامرازێک بۆ سەپاندنی سەروەریی زمانەوانی دەیگێڕن، بەو پێیەی پشت بەستن بە زمانی کۆمەڵە نەتەوەییە جیاوازەکان لە پرۆسەی خوێندندا، ڕەنگدانەوەی ئەو جیاوازییەیە کە لە هاوسەنگیی هێزە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکاندا لە ناو کۆمەڵگەدا هەیە، جگە لەوەش، دانپێدانانی فەرمی بە زمانێکی دیاریکراو لە ناو دامەزراوە حکومییەکاندا، تەنیا وەک هۆکارێک بۆ بڵاوکردنەوەی کەلتوری ئەو زمانە دانانرێت، بەڵکو وەک ئامرازێکی کاریگەر بۆ چەسپاندنی شەرعییەتی یاسایی ئەو زمانە هەژمار دەکرێت(الجباري، ٢٠١٨، ص١٦٣).

دەرەنجامەکان

- ئەو نمرە بەرزەی کە ڕاپرسیی پێگەی زمانی کوردی لە شاری کەرکوک بەدەستی هێناوە، ئاماژەیە بۆ ئەوەی کە ئەم زمانە ئامادەییەکی کارا و بەهێزی لە ژیانی ڕۆژانەی هاووڵاتییانی ئەم شارەدا هەیە.
- ئەنجامەکان ئەوە دەردەخەن کە کەرتی ڕاگەیاندن یەکێکە لە بەهێزترین ئەو کۆڵەکانەی پشتگیری لە بڵاوبوونەوە و بەرزبوونەوەی ئاستی بەکارهێنانی زمانەکە دەکات.
- هاوکاتە لەگەڵ جۆرێک لە نارێکی و نایەکسانی لە نێوان ئەو گەشەیەی کە زمانی کوردی لە کەرتە کۆمەڵایەتی و ئەکادیمییەکاندا بەخۆیەوە دەبینێت، لە بەرامبەر نوێنەرایەتیی فەرمی و کارگێڕییەکەیدا.

ڕاسپاردەکان

- پێویستە کار بۆ چەسپاندنی ئامادەیی زمانی کوردی لەناو چوارچێوە پەیکەرییە فەرمییەکاندا بکرێت، ئەوەش لە ڕێگەی گونجاندنی پێگە یاسایی، سیاسی و کارگێڕییەکەی لەگەڵ ئەو قورساییە کۆمەڵایەتی و ئەکادیمییەی کە هەیەتی
- گرنگیی کاراکردنی ئەو یاسایانەی کە دەستەبەری پەسندکردنی وەک زمانێکی فەرمی لە مامەڵە و بەڵگەنامە حکومییەکاندا لە گشت بوارەکاندا دەکەن، ئەمەش لەپێناو بەدیهێنانی هاوسەنگی لە نێوان بڵاوبوونەوە فراوانەکەی لەسەر ئاستی کۆمەڵگە و ئامادەیی فەرمیی لە سیستەمی کارگێڕیی شارەکەدا.

سەرچاوەکان

- الجباري, ع. ن. ا. ا. (٢٠١٨). دور المؤسسات التعليمية في تعليم اللغة العربية للناطقين بغيرها (الجامعات العراقية أنموذجاً). *المؤتمر الدولي السابع للغة العربية، المجلس الدولي للغة العربية- دبي*, ص١٦٠-١٦٧.
- اليعقوبي, ح. (٢٠١٣). التقويم والقياس في العلوم التربوية والنفسية رؤيا تطبيقية .*مركز المرتضى للتنمية الاجتماعية، دار الكتب والوثائق*. مركز المرتضى للتنمية الاجتماعية.
- خالد, هـ. س. (٢٠١٧). کاریگەریی تۆڕە کۆمەلایەتییەکان لەسەر زمانی کوردی. *گۆڤاری زانکۆی ڕاپەڕین, ژمارە ١٠*, (March), ١٧٧–١٩٢.
- خالد, هـ. س. (٢٠١٥). بەردەوامیی زاری لە زمانی کوردیدا وەک جارەسەریکی بەستاندارد کردن. IJOKS, 1(1), 27–39.
- سليمان, س. م. (٢٠١٠). أدوات جمع البيانات في البحوث النفسية والتربوية .ط١. عالم الكتب.
- عبيدات, ذ., عبدالحق, ك., & عدس, ع. (٢٠١٥). البحث العلمي مفهومه وأدواته وأساليبه .الطبعة السابعة عشر. دار الفكر.
- علاوي, م. ح., ورضوان, م. ن. (٢٠٠٨). *القياس والاختبار في التربية الرياضية*. مركز الكتاب للنشر.

- محفوض, ع. س. (٢٠١٣). *الأكراد واللغة والسياسة دراسة في البنى اللغوية وسياسات الهوية* (الطبعة ١). المركز العربي للأبحاث ودراسة السياسات.
- محمد نصرالدين رضوان. (٢٠٠٦). *المدخل إلى القياس في التربية البدنية والرياضة* (ط١). مركز الكتاب للنشر.
- ملحم, س. م. (٢٠١٢). *القياس والتقويم في التربية وعلم النفس*. دار المسيرة للنشر والتوزيع والطباعة.
- Ahmed, V., Opoku, A., Olanipekun, A., & Sutrisna, M. (2022). Validity and Reliability in Built Environment Research. In *Validity and Reliability in Built Environment Research: A Selection of Case Studies* (First published). Routledge. https://doi.org/10.1201/9780429243226
- Ali, S. M., & Himood, Z. F. (2024). A Model for Analyzing the Linguistic Landscape of Shop Signs in Kirkuk, Iraq. *Journal of Philosophy and Linguistics, peer-reviewed* (August), 1–14.
- Alkharusi, H. (2022). A Descriptive Analysis and Interpretation of Data from Likert Scales in Educational and Psychological Research. *Indian Journal of Psychology and Education*, *Vol. 12*(No.2), pp 13-16.
- Alshenqeeti, H., & ALSAEDI, N. (2012). Is Multilingualism A Problem? The Effects of Multilingualism at the Societal Level. *ARECLS*, *9*(August), 1–21.
- Bianco, J. Lo. (2016). Conflict, Language Rights, and Education: Building Peace by Solving Language Problems in Southeast Asia. In *Language Policy Research Network Brief* (pp. 1–8). The University Of Melbourne.
- Chahhou, K. (2014). *The Status of Languages in Post-Independent Morocco : Moroccan National Policies and Spanish Cultural Action*. City University of New York (CUNY).
- Edwards, P., & Perkins, C. (2024). Response is increased using postal rather than electronic questionnaires – new results from an updated Cochrane Systematic Review. *BMC Medical Research Methodology*, *24*(1), 209.
- Fransisca, V. (2023). THE ROLE, FUNCTION, AND POSITION OF LANGUAGE IN *Eduvest – Journal of Universal Studies*, *3*(1), 297–301.
- Lane-Mercier, G., Merkle, D., & Koustas, J. (2018). *Minority*

Languages, National Languages, and Official Language Policies (First Edit). McGill-Queen's University Press.

- Meighan, P. J. (2025). Decolonizing Language Education. *SSRN Electronic Journal*, *January*, 1–12. https://doi.org/10.2139/ssrn.5032242
- Miller, L. A., & Lovler, R. L. (2020). Foundations of Psychological Testing: A Practical Approach. In *Personnel Psychology* (Sixth Edition, Vol. 60, Issue 3). SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2007.00091_11.x
- Munot, M. V., & Bairagi, V. (2019). *Research Methodology: A Practical and Scientific Approach (First Edition*). Taylor & Francis Group, LLC CRC.
- Rahal, A., & Adorjan, M. (2024). *Design and Validation of Research Tools and Methodologies* (A. Rahal & M. Adorján (eds.)). IGI Global. https://doi.org/10.4018/979-8-3693-1135-6
- Riezler, S., & Hagmann, M. (2024). Validity, Reliability, and Significance: Empirical Methods for NLP and Data Science: Second Edition. In *Synthesis Lectures on Human Language Technologies: Vol. Part F2971* (Second Edition). Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-57065-0
- Škifić, S., & Pavić Pintarić, A. (2024). Linguistic Diversity in Croatia: Historical and Contemporary Perspectives on Language Contact (and Conflict) in the Zadar and Varaždin Regions. *Jezikoslovni Zapiski*, *30*(2), 83–110. https://doi.org/10.3986/JZ.30.2.06
- Stuart-Smith, J. (2017). Variationist approaches to the media's influence on language. In *The Routledge Handbook of Language and Media* (Issue November 2016, pp. 1–20). Routledge.
- Suhita, R., Saddhono, K., Hastuti, S., Aditya, M., & Wardana, W. (2023). Impact of Regional Language and Cultural Learning on the Student Profile of High Schools in the Kurdish Region: Moderating Role of Government Support. *Kurdish Studies*, *Volume: 11*(No: 1), 207–219. https://doi.org/doi.org/10.58262/ks.v11i1.1015

resources
• Al-Jabbari, A. n. a. a. (2018). The Role of Educational Institutions in Teaching Arabic to Other Speakers (Iraqi Model Universities). Seventh International Arabic Language Conference, International Arabic Language Council- Dubai, pp. 160-167.
• Al-Yaqubi, H. (2013). Calendar and measurement in educational and psychological sciences. Murtaza Center for Social Development, Book and Document House. Murtaza Center for Social Development,.
• Khalid, H. s. (2017). The impact of social networks on the Kurdish language. Raperin University Journal, No. 10(March), 177–192.
• Khalid, H. s. (2015). Oral continuity in Kurdish as a standardization solution. JOKS, 1(1), 27–39.
• Suleiman, S. ٢٠١٠) .م). Tools to collect evidence in psychological and educational research. ط١. World of Books.
• Obeidat, Z., Abdul Haq, K., & Lentils, A. (2010). (2015). Scientific research is a concept, a method and a method. The seventeenth edition. Dar al-Fakr.
• Allawi, M. H., Warzwan, M. n. (2008). Measurement and experimentation in physical education. Book Publishing Center.
• Mahfouz, A. s. (2013). The Kurds, Language and Politics A Study in Linguistic Foundations and Identity Policies (Edition 1). Arab Center for Policy Research and Studies.
• Mohammed Nasruddin Ridwan. (2006). Introduction to Measurement in Physical Education and Sports (Q1). Book Publishing Center.
• Malham, S. ٢٠١٢) .م). Measurement and calendar in education and psychology. Dar Al-Masirah for Publishing, Distribution and Printing.

- Ahmed, V., Opoku, A., Olanipekun, A., & Sutrisna, M. (2022). Validity and Reliability in Built Environment Research. In *Validity and Reliability in Built Environment Research: A Selection of Case Studies* (First published). Routledge. https://doi.org/10.1201/9780429243226
- Ali, S. M., & Himood, Z. F. (2024). A Model for Analyzing the Linguistic Landscape of Shop Signs in Kirkuk, Iraq. *Journal of Philosophy and Linguistics, peer-reviewed* (August), 1–14.
- Alkharusi, H. (2022). A Descriptive Analysis and Interpretation of Data from Likert Scales in Educational and Psychological Research. *Indian Journal of Psychology and Education, Vol. 12*(No.2), pp 13-16.
- Alshenqeeti, H., & ALSAEDI, N. (2012). Is Multilingualism A Problem? The Effects of Multilingualism at the Societal Level. *ARECLS, 9*(August), 1–21.

- Bianco, J. Lo. (2016). Conflict, Language Rights, and Education: Building Peace by Solving Language Problems in Southeast Asia. In *Language Policy Research Network Brief* (pp. 1–8). The University Of Melbourne.
- Chahhou, K. (2014). *The Status of Languages in Post-Independent Morocco : Moroccan National Policies and Spanish Cultural Action*. City University of New York (CUNY).
- Edwards, P., & Perkins, C. (2024). Response is increased using postal rather than electronic questionnaires – new results from an updated Cochrane Systematic Review. *BMC Medical Research Methodology*, *24*(1), 209.
- Fransisca, V. (2023). THE ROLE, FUNCTION, AND POSITION OF LANGUAGE IN *Eduvest – Journal of Universal Studies*, *3*(1), 297–301.
- Lane-Mercier, G., Merkle, D., & Koustas, J. (2018). *Minority Languages, National Languages, and Official Language Policies* (First Edit). McGill-Queen’s University Press.
- Meighan, P. J. (2025). Decolonizing Language Education. *SSRN Electronic Journal*, *January*, 1–12. https://doi.org/10.2139/ssrn.5032242
- Miller, L. A., & Lovler, R. L. (2020). Foundations of Psychological Testing: A Practical Approach. In *Personnel Psychology* (Sixth Edition, Vol. 60, Issue 3). SAGE Publications, Inc. https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2007.00091_11.x
- Munot, M. V., & Bairagi, V. (2019). *Research Methodology: A Practical and Scientific Approach (First Edition*). Taylor & Francis Group, LLC CRC.
- Rahal, A., & Adorjan, M. (2024). *Design and Validation of Research Tools and Methodologies* (A. Rahal & M. Adorján (eds.)). IGI Global. https://doi.org/10.4018/979-8-3693-1135-6
- Riezler, S., & Hagmann, M. (2024). Validity, Reliability, and Significance: Empirical Methods for NLP and Data Science: Second Edition. In *Synthesis Lectures on Human Language Technologies: Vol. Part F2971* (Second Edition). Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-57065-0

- Škifić, S., & Pavić Pintarić, A. (2024). Linguistic Diversity in Croatia: Historical and Contemporary Perspectives on Language Contact (and Conflict) in the Zadar and Varaždin Regions. *Jezikoslovni Zapiski*, *30*(2), 83–110. https://doi.org/10.3986/JZ.30.2.06
- Stuart-Smith, J. (2017). Variationist approaches to the media's influence on language. In *The Routledge Handbook of Language and Media* (Issue November 2016, pp. 1–20). Routledge.
- Suhita, R., Saddhono, K., Hastuti, S., Aditya, M., & Wardana, W. (2023). Impact of Regional Language and Cultural Learning on the Student Profile of High Schools in the Kurdish Region: Moderating Role of Government Support. *Kurdish Studies, Volume: 11*(No: 1), 207–219. https://doi.org/doi.org/10.58262/ks.v11i1.1015

resources

• Al-Jabbari, A. n. a. a. (2018). The Role of Educational Institutions in Teaching Arabic to Other Speakers (Iraqi Model Universities). Seventh International Arabic Language Conference, International Arabic Language Council- Dubai, pp. 160-167.

• Al-Yaqubi, H. (2013). Calendar and measurement in educational and psychological sciences. Murtaza Center for Social Development, Book and Document House. Murtaza Center for Social Development,.

• Khalid, H. s. (2017). The impact of social networks on the Kurdish language. Raperin University Journal, No. 10(March), 177–192.

• Khalid, H. s. (2015). Oral continuity in Kurdish as a standardization solution. JOKS, 1(1), 27–39.

• Suleiman, S. ٢٠١٠) .م). Tools to collect evidence in psychological and educational research. ط١. World of Books.

• Obeidat, Z., Abdul Haq, K., & Lentils, A. (2010). (2015). Scientific research is a concept, a method and a method. The seventeenth edition. Dar al-Fakr.

• Allawi, M. H., Warzwan, M. n. (2008). Measurement and experimentation in physical education. Book Publishing Center.

• Mahfouz, A. s. (2013). The Kurds, Language and Politics A Study in Linguistic Foundations and Identity Policies (Edition 1). Arab Center for Policy Research and Studies.

• Mohammed Nasruddin Ridwan. (2006). Introduction to Measurement in

Physical Education and Sports (Q1). Book Publishing Center.
• Malham, S. ٢٠١٢) .م). Measurement and calendar in education and psychology. Dar Al-Masirah for Publishing, Distribution and Printing.